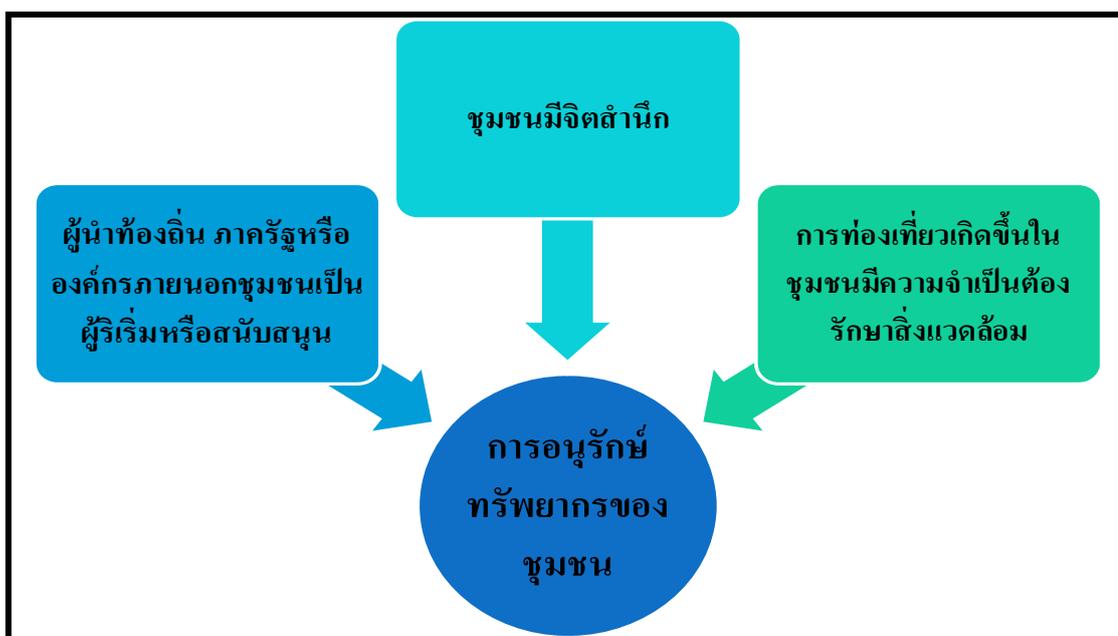

เรื่องสิ่งแวดล้อมเท่าใดนัก เนื่องจากคนในชุมชนมีความคิดเห็นว่าชุมชนนั้นมีองค์ประกอบของส่วนท้องถิ่นเป็นผู้ดูแลเรื่องสิ่งแวดล้อมอยู่แล้วหรือคนในชุมชนนั้นเสียภาษีให้กับองค์ประกอบของส่วนท้องถิ่น ย่อมเป็นหน้าที่ขององค์ประกอบของส่วนท้องถิ่นที่ต้องดูแลจัดการเรื่องสิ่งแวดล้อม

ประการที่สาม การอนุรักษ์ทรัพยากรของท้องถิ่นมาจากชุมชน เนื่องจากการดำเนินกิจกรรมการท่องเที่ยวชุมชนเป็นผู้ริเริ่มดำเนินการ ชุมชนจึงให้ความสำคัญกับสิ่งแวดล้อมของชุมชน เพราะคนในชุมชนต้องใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรมของชุมชนในการดำรงชีวิต การประกอบอาชีพ การสร้างรายได้ทั้งรายได้หลักและรายได้เสริมจากทรัพยากรชุมชน การอนุรักษ์ในลักษณะนี้เป็นการนำรายได้ที่ได้รับจากการท่องเที่ยวกลับคืนสู่ชุมชนเช่นกัน เพราะคนในชุมชนต้องพึ่งพาทรัพยากรชุมชนจึงจำเป็นต้องมีการอนุรักษ์ไว้โดยดำเนินการด้วยวิธีการต่างๆ ได้แก่ การรักษาความสะอาดของสภาพแวดล้อมชุมชน การร่วมกันเผยแพร่และอนุรักษ์วัฒนธรรมชุมชน มีการจัดสรรรายได้จากการท่องเที่ยวมาใช้ในกิจกรรมอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม เช่น การปลูกป่า การเก็บรักษาสิ่งของมีค่าทางวัฒนธรรมของชุมชนด้วยการเสียสละทรัพย์เงินสร้างสถานที่สำหรับจัดเก็บ เป็นต้น ซึ่งการท่องเที่ยวที่คำนึงถึงและมีความรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อมสามารถนำไปสู่การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนได้ สอดคล้องกับแนวคิดของบุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา (2542) ที่กล่าวว่า การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนมีการจัดการเพื่อดำรงไว้ซึ่งทรัพยากรท่องเที่ยว มีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมน้อยที่สุด โดยการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนสามารถเกิดขึ้นได้ในแหล่งท่องเที่ยวทุกประเภท

แผนภูมิที่ 5.4 การอนุรักษ์ทรัพยากรของชุมชนดีเด่นทางด้านการท่องเที่ยว

สรุปได้ว่า การลงทุนในการอนุรักษ์ทรัพยากรของท้องถิ่นของชุมชน เป็นปัจจัยที่มีความสำคัญระดับมากที่ทำให้ชุมชนดีเด่นทางด้านการท่องเที่ยวประสบความสำเร็จ เพราะการท่องเที่ยวโดยชุมชนจะสามารถพัฒนาได้อยู่ในระยะยาวจนเปลี่ยนเป็นการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนได้นั้นต้องให้ความสำคัญกับเรื่องการลงทุนในการอนุรักษ์ทรัพยากรของท้องถิ่น ซึ่งมีความเห็นของผู้นำชุมชนและคนในชุมชนมีความเป็นไปได้ในทิศทางเดียวกัน

5.2.4 การสนับสนุนจากสถาบันหรือองค์กรด้านการท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้อง

การสนับสนุนจากสถาบันหรือองค์กรด้านการท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้องเป็นปัจจัยที่มีความสำคัญอันดับสี่ที่ทำให้ชุมชนดีเด่นทางด้านการท่องเที่ยวประสบความสำเร็จ ผู้นำชุมชนท่องเที่ยวจำนวน 12 ชุมชนให้ความสำคัญกับเรื่องการสนับสนุนจากสถาบันหรือองค์กรด้านการท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้อง การสำรวจทัศนคติจากคนในชุมชนเรื่องการสนับสนุนจากสถาบันหรือองค์กรด้านการท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้อง มีความสำคัญอยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งมีความเห็นไปในทิศทางเดียวกับผู้นำชุมชน

ชุมชนได้รับการสนับสนุนจากองค์กรหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในเรื่องที่จำเป็นและมีความสำคัญ เช่น การบริหารจัดการชุมชน การวางแผนงาน การสร้างเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชน ความรู้ด้านการตลาดการท่องเที่ยว ทักษะการสื่อสารภาษาต่างประเทศ การศึกษาดูงานเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับพื้นที่ชุมชนท่องเที่ยวอื่น เป็นต้น ซึ่งมีสถาบันหรือองค์กรด้านการท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้องที่มีความสำคัญกับชุมชน ดังนี้

1. สถาบันการศึกษาหรือสถาบันวิชาการ

สถาบันการศึกษาหลายแห่งไม่ว่าจะเป็นสถาบันของรัฐหรือเอกชน หน่วยงานวิชาการด้านสังคมต่างๆ ให้การสนับสนุนกับชุมชนดีเด่นทางด้านการท่องเที่ยว ได้แก่ การเป็นพี่เลี้ยงให้ความรู้ด้านการพัฒนาชุมชนโดยใช้การวิจัยเป็นเครื่องมือ ให้คนในชุมชนมีส่วนร่วมกับการวิจัย การอบรมภาษาต่างประเทศ การให้ความช่วยเหลือตามลักษณะของชุมชน เช่น ชุมชนผลิตสินค้า ให้ความช่วยเหลือโดยการช่วยออกแบบผลิตภัณฑ์ ออกแบบตราสินค้า เป็นต้น การให้ความช่วยเหลือจัดทำเอกสารแผ่นพับของชุมชน การช่วยเหลือชุมชนด้วยการนำนักศึกษาเข้ามาเรียนรู้ดูงานในชุมชน การให้การอบรมความรู้เรื่องที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวจากสถาบันการศึกษาในท้องถิ่นหรือสถาบันการศึกษาจาก กทม. การจัดทำป้ายบอกทางป้ายสถานที่ท่องเที่ยว ชุมชนดีเด่น

ทางด้านการท่องเที่ยวให้ความสำคัญกับการสนับสนุนจากสถาบันการศึกษาเป็นอย่างมาก เพราะสถาบันเหล่านี้สามารถช่วยเหลือชุมชนในเรื่องที่ยังขาดแคลนและให้ความรู้ทักษะที่จำเป็นได้

2. องค์กรพัฒนาเอกชน

องค์กรพัฒนาเอกชน องค์กรไม่แสวงหากำไร ให้ความช่วยเหลือเรื่องกับชุมชนดีเด่น ทางด้านการท่องเที่ยว ได้แก่ การให้ความรู้การพัฒนาชุมชน การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม การเป็นพี่เลี้ยงชุมชนตั้งแต่แรกเริ่มดำเนินการท่องเที่ยวและให้การสนับสนุนจนกระทั่งปัจจุบัน การช่วยเหลือจากองค์กรเอกชนและองค์กรไม่แสวงหากำไร พบว่ายังมีไม่มากเท่าใดนักที่องค์กรเหล่านี้ให้ความช่วยเหลือชุมชน มีชุมชนดีเด่นทางด้านการท่องเที่ยวประมาณสามชุมชนเท่านั้นที่ได้รับการสนับสนุนจากองค์กรไม่แสวงหากำไร ชุมชนมีความเห็นว่าการช่วยเหลือเรื่องของการพัฒนาชุมชนนั้นส่วนมากจะได้รับความช่วยเหลือจากกรมการพัฒนาชุมชนซึ่งเป็นหน่วยงานของรัฐ แต่หากมีการช่วยเหลือจากองค์กรพัฒนาเอกชนต่างๆ ชุมชนก็ยินดีรับการช่วยเหลือ กล่าวได้ว่าชุมชนส่วนใหญ่ไม่ให้ความสำคัญกับองค์กรพัฒนาเอกชนหรือองค์กรไม่แสวงหากำไรเท่าใดนัก มีเพียงบางชุมชนเท่านั้นที่เห็นความสำคัญเนื่องจากชุมชนเหล่านั้นเคยได้รับความช่วยเหลือสนับสนุนตั้งแต่แรกดำเนินการท่องเที่ยวและยังให้ความช่วยเหลือชุมชนในปัจจุบัน แต่ชุมชนดีเด่นทางด้านการท่องเที่ยวอื่นๆ โดยส่วนมากที่ไม่เคยได้รับการช่วยเหลือจึงไม่ให้ความสำคัญมากเท่าใด

3. องค์กรในระดับท้องถิ่น

องค์กรในระดับท้องถิ่นให้ความช่วยเหลือชุมชนดีเด่นทางด้านการท่องเที่ยวในเรื่องของการช่วยประชาสัมพันธ์ การทำเอกสารเผยแพร่ การได้รับอุปกรณ์ในการจัดประชุมหรือการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวต่างๆ การช่วยเหลือต้อนรับและร่วมบรรยายคณะศึกษาดูงาน การสนับสนุนงบประมาณจากหน่วยงานของท้องถิ่น เช่น อบจ. อบต. เทศบาล เป็นต้น

การท่องเที่ยวเป็นกิจกรรมและภารกิจหนึ่งที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นโดยเฉพาะ อบต. ไม่ว่าจะเป็นการที่ อบต.บริหารจัดการการท่องเที่ยวของชุมชนอย่างเต็มรูปแบบหรือเพียงแคให้การสนับสนุนช่วยเหลือชุมชนท่องเที่ยว เนื่องจากชุมชนดีเด่นทางด้านการท่องเที่ยวจังหวัดภาคกลางโดยส่วนใหญ่จะมีแหล่งท่องเที่ยวของชุมชนตั้งอยู่ในเขตชนบทที่มีการดูแลรับผิดชอบภายใต้ อบต. การช่วยเหลือและการให้การสนับสนุนด้านการท่องเที่ยวขององค์กรนี้จึงมีความสำคัญต่อชุมชน เป็นองค์กรที่คนในชุมชนสามารถมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น แสดงความต้องการเรื่องการสนับสนุนการท่องเที่ยวของชุมชน แสดงสิทธิทางการเมืองของตนเองได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งชุมชนดีเด่นทางด้านการท่องเที่ยวที่ อบต. เป็นผู้ดำเนินการจัดการท่องเที่ยวด้วยตนเองนั้น การมีส่วนร่วมของชุมชนและการแสดงออกทางความคิดเห็นของ

คนในชุมชนมีความสำคัญเป็นอย่างมาก เพราะความต้องการของคนในชุมชนจะเกิดผลสำเร็จจากการบริหารจัดการของ อบต. ที่ดูแลการท่องเที่ยวของชุมชน ซึ่งบทบาทหน้าที่ของอบต. กับการพัฒนา ส่งเสริม สนับสนุนแหล่งท่องเที่ยวของชุมชนดีเด่นทางด้านการท่องเที่ยว มีดังนี้

ประการแรก บทบาทด้านการตลาดท่องเที่ยว โดย อบต. เป็นผู้จัดทำระบบข้อมูลเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยว พัฒนาการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว พัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกในแหล่งท่องเที่ยวประเภทสาธารณูปโภค ช่วยเผยแพร่ข้อมูลการท่องเที่ยวโดยการโฆษณาและประชาสัมพันธ์ จัดตั้งศูนย์บริการข้อมูลแก่นักท่องเที่ยว และร่วมกิจกรรมการท่องเที่ยวที่จังหวัดหรือหน่วยงานการท่องเที่ยวจัดขึ้นเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวของชุมชน

ประการที่สอง บทบาทด้านการวางแผนพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว ค้นหาแหล่งท่องเที่ยวใหม่ ๆ ในชุมชนเพื่อนำมาพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวสร้างรายได้ให้ชุมชน การฟื้นฟูและส่งเสริมงานประเพณีของท้องถิ่นที่เคยสูญหายไปให้เกิดเป็นกิจกรรมการท่องเที่ยวใหม่เป็นที่ดึงดูดใจสำหรับนักท่องเที่ยวพร้อมกับการอนุรักษ์วัฒนธรรมของชุมชนไม่ให้สูญหาย ส่งเสริมให้ชุมชนตระหนักถึงคุณค่าของวัฒนธรรมประเพณีของชุมชนร่วมกันอนุรักษ์ให้คงอยู่ต่อไป

ชุมชนดีเด่นทางด้านการท่องเที่ยวส่วนใหญ่ให้ความสำคัญกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในระดับหนึ่ง เพราะองค์กรเหล่านี้มีศักยภาพและงบประมาณที่สามารถพัฒนาชุมชนและให้การช่วยเหลือชุมชนได้ แต่ทั้งนี้ผู้นำชุมชนโดยส่วนใหญ่มีความเห็นว่าต้องขึ้นอยู่กับวิสัยทัศน์ของผู้นำองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นด้วยเช่นกัน ว่าให้ความสำคัญกับการท่องเที่ยวในชุมชนหรือไม่ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีการพัฒนาการท่องเที่ยวที่ถูกต้องไม่มุ่งเน้นเรื่องรายได้และจำนวนนักท่องเที่ยวที่มากเกินไปซึ่งผิดวัตถุประสงค์ของการท่องเที่ยวโดยชุมชน และบางชุมชนดีเด่นทางด้านการท่องเที่ยวไม่ให้ความสำคัญกับการสนับสนุนจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นแต่อย่างใด เพราะการทำงานที่ไม่มีความเข้าใจลักษณะของการท่องเที่ยวโดยชุมชน การทำงานเพื่อหวังผลประโยชน์ทางการเมือง การไม่มีวิสัยทัศน์ที่กว้างไกลของผู้นำองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ชุมชนจึงตั้งใจทำงานด้วยตนเอง ร่วมมือร่วมกันทำงาน มีองค์กร สถาบันอื่นที่คอยให้ความช่วยเหลือและเข้าใจชุมชนมากกว่า ด้านทัศนคติของคนในชุมชนโดยส่วนใหญ่ให้ความสำคัญกับการสนับสนุนจากองค์กรด้านการท่องเที่ยวมากที่สุด รองลงมาคือ อบต. หรือเทศบาลมีบทบาทและสำคัญกับการพัฒนาการท่องเที่ยวในชุมชน และน้อยที่สุดคือการสนับสนุนจากสถาบันการศึกษา

แผนภูมิที่ 5.5 สถาบันหรือองค์กรด้านการท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้องที่มีความสำคัญกับชุมชน

การสนับสนุนจากสถาบันหรือองค์กรด้านการท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้องเป็นปัจจัยที่มีความสำคัญระดับปานกลางที่ทำให้ชุมชนดีเด่นทางด้านการท่องเที่ยวประสบความสำเร็จ ทัศนคติของชุมชนให้ความสำคัญในระดับปานกลาง มีความสอดคล้องไปในทิศทางเดียวกับความเห็นผู้นำชุมชน

แต่ทั้งนี้ความสำเร็จของชุมชนที่ได้รับความช่วยเหลือจากสถาบันหรือองค์กรด้านการท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้อง ชุมชนควรจะเข้าถึงหน่วยงานที่ให้การสนับสนุนพัฒนาชุมชนด้วยตนเองอีกฝ่าย ไม่รอคอยให้หน่วยงานเข้ามาช่วยเหลือเพียงฝ่ายเดียว เพราะความสำเร็จของชุมชนนั้นเกิดขึ้นจากองค์ประกอบทั้งจากภายในชุมชนและการสนับสนุนช่วยเหลือจากภายนอกชุมชน

5.2.5 การสนับสนุนด้านนโยบายการท่องเที่ยวทั้งระดับชาติและภูมิภาค

การสนับสนุนด้านนโยบายการท่องเที่ยวทั้งระดับชาติและภูมิภาคเป็นปัจจัยที่มีความสำคัญอันดับห้าที่ทำให้ชุมชนดีเด่นทางด้านการท่องเที่ยวประสบความสำเร็จ ผู้นำชุมชนท่องเที่ยวจำนวน 7 ชุมชนให้ความสำคัญกับเรื่องการสนับสนุนด้านนโยบายการท่องเที่ยวทั้งระดับชาติและภูมิภาค การสำรวจทัศนคติจากคนในชุมชนเรื่องการสนับสนุนด้านนโยบายการ

ท่องเที่ยวทั้งระดับชาติและภูมิภาค มีความสำคัญอยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งมีความเห็นไปในทิศทางเดียวกับผู้นำชุมชน

ในอดีตภาครัฐไม่ให้ความสำคัญกับการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนเท่าใดนัก เหตุเพราะการท่องเที่ยวโดยชุมชนไม่ได้สร้างรายได้และเม็ดเงินจำนวนมากให้กับภาครัฐ เป็นวิธีคิดที่แตกต่างจากหลักการของการท่องเที่ยวโดยชุมชน เนื่องจากการท่องเที่ยวโดยชุมชนหลักสำคัญคือเป็นเพียงรายได้เสริมให้กับชุมชนและเป็นเครื่องมือที่จะนำไปสู่การพัฒนาชุมชนในด้านต่างๆ ในปัจจุบันภาครัฐหันมาให้การสนับสนุนและเห็นความสำคัญของการท่องเที่ยวโดยชุมชนมากขึ้น อาจเป็นผลมาจากเสียงสะท้อนจากชุมชนเริ่มมีมากขึ้น ประกอบกับสถานการณ์ความต้องการการท่องเที่ยวลักษณะนี้มีความสนใจจากนักท่องเที่ยวเพิ่มมากขึ้น โดยเฉพาะกลุ่มเป้าหมายนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศและนักท่องเที่ยวในประเทศที่เพิ่งเห็นความสำคัญให้ ความสนใจ เพราะการท่องเที่ยวโดยชุมชนเป็นแหล่งเรียนรู้ให้กับผู้ที่สนใจ ชุมชนและหน่วยงานต่างๆ ในการที่เข้ามาเรียนรู้เรื่องราวต่างๆ ที่มีอยู่ในชุมชนดีเด่นทางด้านการท่องเที่ยว

ชุมชนดีเด่นทางด้านการท่องเที่ยวมีการทำงานที่สอดคล้องกับนโยบาย ส่งเสริมสนับสนุนการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีดังนี้

1. นโยบายของรัฐบาลชุดปัจจุบัน (นโยบายปรับโครงสร้างเศรษฐกิจภาคการท่องเที่ยวและบริการ) ที่เกี่ยวข้องและส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชน รัฐบาลจะพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวทั้งของรัฐและเอกชน โดยรักษาและพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเดิมที่มีอยู่แล้ว ทั้งแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมและแหล่งท่องเที่ยวที่มนุษย์สร้างขึ้น โดยเชื่อมโยงกับวิถีชีวิตของชุมชน จากนโยบายข้อดังกล่าวมีความสำคัญกับชุมชนท่องเที่ยวเป็นอย่างมาก เป็นการสนับสนุนแหล่งท่องเที่ยวที่เชื่อมโยงกับวิถีชีวิตชุมชน เช่นเดียวกับการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่ชุมชนเป็นผู้นำเอาทรัพยากรที่มีอยู่ในท้องถิ่นด้านต่างๆไม่ว่า ธรรมชาติ ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมประเพณี วิถีชีวิตและวิถีการผลิตของชุมชน มาใช้เป็นต้นทุนหรือปัจจัยในการจัดการท่องเที่ยว นอกจากนี้ยังมีการส่งเสริมบทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้เข้ามามีส่วนร่วมในการประชาสัมพันธ์เพื่อยกระดับแหล่งท่องเที่ยวให้เป็นที่ยูจกทั่วโลก

จากการศึกษาพบว่าผู้นำชุมชนให้ความสำคัญกับนโยบายของรัฐแค่ระดับหนึ่งเท่านั้น ไม่ค่อยมีการกล่าวถึงมากนักเรื่องความสำคัญของนโยบายการท่องเที่ยวของรัฐบาล ผู้นำชุมชนให้ความสำคัญในเรื่องส่วนดีกับชุมชนคือ มีนักท่องเที่ยวเข้ามาท่องเที่ยวในชุมชนมากขึ้น เกิดการสร้างรายได้กับคนในชุมชน เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และช่วยสร้างความเข้าใจที่ดีต่อชุมชนให้เกิดกับคนนอกชุมชน และผู้นำชุมชนชุมชนมีความเห็นว่าภาครัฐเพียงจะเล็งเห็น

ความสำคัญของการท่องเที่ยวโดยชุมชนและเรื่องผลประโยชน์จากการท่องเที่ยวที่ควรกลับคืนสู่ชุมชน สาเหตุที่ชุมชนให้ความสำคัญกับนโยบายของรัฐแค่ระดับหนึ่งเท่านั้นเนื่องจากที่ผ่านมาภาครัฐจะให้ความสำคัญแต่เรื่องจำนวนนักท่องเที่ยวที่มากมายและรายได้จากการท่องเที่ยวจำนวนมาก แต่ไม่คำนึงถึงความเสียหายของทรัพยากรท่องเที่ยวของชุมชนและผู้ที่ได้รับผลประโยชน์แท้จริงจากการท่องเที่ยวคือชุมชนหรือกลุ่มนายทุน และการส่งเสริมจะมีความจริงจังต่อเนื่องแน่นอนหรือไม่ นโยบายที่ออกมาไม่สามารถสร้างหลักประกันให้กับชุมชนได้ นโยบายที่แถลงจะดำเนินการจริงหรือไม่ ชุมชนไม่มีความมั่นใจในเรื่องนี้ ชุมชนที่ดำเนินการด้วยตนเองมาจนประสบความสำเร็จในระดับหนึ่งจนกระทั่งทุกวันนี้ เกือบทุกชุมชนกล่าวว่า นโยบายภาครัฐแทบไม่มีความสำคัญอย่างใดเลย เพราะถึงอย่างไรรัฐบาลเน้นเรื่องรายได้จำนวนมาก นักท่องเที่ยวที่เดินทางมาท่องเที่ยวจำนวนมาก ซึ่งไม่สอดคล้องกับหลักการท่องเที่ยวโดยชุมชน

2. นโยบายกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา (นโยบายด้านการท่องเที่ยว) ที่เกี่ยวข้องและส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชน กระทรวงจะเพิ่มความหลากหลายของการท่องเที่ยวรูปแบบต่าง ๆ ทั้งการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ การท่องเที่ยวเพื่อสุขภาพ รวมทั้งการท่องเที่ยวเชิงเกษตรกรรม โดยส่งเสริมการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวแห่งใหม่และให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวมากขึ้น ทั้งในรูปแบบการจัดสหกรณ์การท่องเที่ยว และการพัฒนาพื้นที่ชุมชนเป็นแหล่งท่องเที่ยว นโยบายข้อดังกล่าวมีความสำคัญและสอดคล้องกับการท่องเที่ยวโดยชุมชนเป็นอย่างมาก เพราะมีการส่งเสริมเพิ่มความหลากหลายของการท่องเที่ยวรูปแบบต่าง ๆ ซึ่งการท่องเที่ยวของชุมชนดีเดินทางด้านการท่องเที่ยวนั้น มีความหลากหลายอยู่แล้วแต่ละชุมชนต่างมีจุดขายและกิจกรรมการท่องเที่ยวที่ต่างกัน ทั้งการท่องเที่ยวเชิงเกษตร การท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่กระทรวงเห็นความสำคัญ นอกจากนี้การให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวมากขึ้นเป็นแนวนโยบายที่สอดคล้องกับชุมชนดีเดินทางด้านการท่องเที่ยวอย่างยิ่ง เพราะผู้รับประโยชน์จากการท่องเที่ยวคือชุมชน และผลกระทบจากการท่องเที่ยวที่เกิดขึ้นก็เกิดกับชุมชนเช่นกัน นอกจากนี้ยังมีประการที่สำคัญคือ การพัฒนาพื้นที่ชุมชนเป็นแหล่งท่องเที่ยว สอดคล้องกับการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่มีการนำทรัพยากรที่มีอยู่ในพื้นที่ของชุมชนมาใช้เป็นต้นทุนหรือปัจจัยในการจัดการท่องเที่ยว พัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวใหม่เสนอแก่นักท่องเที่ยว อีกทั้งยังเป็นการช่วยพัฒนาศักยภาพของคนในชุมชนให้มีความรู้ความสามารถในการดำเนินงาน ทำให้เกิดประโยชน์ต่อชุมชนเป็นอย่างมาก

จากการศึกษาพบว่าผู้นำชุมชนให้ความสำคัญกับนโยบายของกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬาแค่ระดับหนึ่งเท่านั้น แทบจะไม่มีผู้นำชุมชนใดการกล่าวถึงเรื่องความสำคัญของ

นโยบายการท่องเที่ยวของกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา ส่วนมากจะกล่าวเรื่องของมาตรฐานโฮมสเตย์โดยที่กระทรวงเป็นผู้ดูแลรับผิดชอบ มีเจ้าหน้าที่เข้ามาตรวจชุมชนที่มีการจัดทำโฮมสเตย์เรื่องนโยบายต่างๆ ชุมชนไม่ค่อยทราบเท่าใดนัก สาเหตุที่ผู้นำชุมชนให้ความสำคัญกับนโยบายของกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬาแค่ระดับหนึ่งเท่านั้น เนื่องจากมีความเห็นว่ารัฐบาลเปลี่ยนค่อนข้างบ่อย เกิดการปรับเปลี่ยนนโยบายทำให้การดำเนินงานไม่ต่อเนื่อง

3. นโยบายของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) ที่เกี่ยวข้องและส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชน มีดังนี้

3.1 กรอบนโยบายของคณะกรรมการ ททท. พ.ศ. 2550 – 2554 ที่เกี่ยวข้องกับ การท่องเที่ยวโดยชุมชนมี 3 ประการ ดังนี้

ประการแรก ททท. จะส่งเสริมให้การท่องเที่ยวมีบทบาทในการช่วยพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนทั่วทุกภูมิภาคของไทย และเป็นเครื่องมือสำคัญในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจ ก่อให้เกิดการสร้างงานและเพิ่มรายได้ให้กับประเทศ มีความสอดคล้องกับการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่สามารถพัฒนาคุณภาพชีวิตคนในชุมชนให้ดีขึ้น เนื่องจากการมีรายได้เสริมจากการท่องเที่ยว เกิดการสร้างงานในชุมชน เพราะคนในชุมชนจะประกอบอาชีพหลักของตนเองอยู่แล้ว การท่องเที่ยวที่เกิดขึ้นในชุมชนทำให้เกิดอาชีพเสริมขึ้น ไม่ว่าจะเป็นการบริการรถหรือเรือนำเที่ยว การบริการอาหารที่พัก การผลิตสินค้าชุมชน เป็นต้น หรือบางคนในชุมชนอาจทำเป็นอาชีพหลัก เนื่องจากลักษณะของชุมชนมีนักท่องเที่ยวเข้ามาอย่างต่อเนื่องซึ่งไม่ใช่จำนวนที่มากมายแต่มีความสม่ำเสมอ ทำให้มีรายได้จากการบริการการท่องเที่ยว

ประการที่สอง ททท. จะส่งเสริมให้การท่องเที่ยวของประเทศไทยเติบโตอย่างยั่งยืนโดยเน้นการขยายฐานตลาดนักท่องเที่ยวคุณภาพ ทั้งในพื้นที่ใหม่และในตลาดเฉพาะกลุ่มภายใต้การสร้างความเข้มแข็งของตราสินค้าประเทศไทยอย่างต่อเนื่อง การท่องเที่ยวโดยชุมชนเป็นตลาดที่ต้องการนักท่องเที่ยวคุณภาพเช่นกัน เพราะนักท่องเที่ยวที่เดินทางเข้ามาจะเข้ามาเรียนรู้วัฒนธรรมของชุมชน เป็นกลุ่มนักท่องเที่ยวที่มีความเข้าใจลักษณะของการท่องเที่ยวโดยชุมชนว่าโปรแกรมท่องเที่ยวต่างๆ ชุมชนจะเป็นผู้จัดการเองทั้งสิ้น การบริการต่างๆชุมชนเป็นผู้เลือกจัดให้นักท่องเที่ยว ความสะดวกสบายแบบการท่องเที่ยวทั่วไปไม่มีบริการหรือมีบริการจำนวนน้อย เพราะเป็นการพอกับชาวบ้านในชุมชน เป็นการท่องเที่ยวที่รักษาสิ่งแวดล้อม ซึ่งพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวคุณภาพจะสอดคล้องกับกลุ่มนักท่องเที่ยวของการท่องเที่ยวโดยชุมชน นอกจากนี้ยังเป็นการช่วยสร้างความเข้มแข็งให้กับตราสินค้าของประเทศไทย เนื่องจากประเทศไทยเน้นขายวัฒนธรรมและธรรมชาติ ความเป็นไทย วิถีชีวิตไทยในภูมิภาคต่างๆ การท่องเที่ยวโดย

ชุมชนนั้นนักท่องเที่ยวสามารถสัมผัสสิ่งต่างๆเหล่านี้ได้ เพราะนักท่องเที่ยวจะได้เข้ามาเรียนรู้และทราบถึงลักษณะความเป็นไทยอย่างแท้จริง ความมีมิตรภาพ อธิยาศัยไมตรี ความยิ้มแย้มแจ่มใส ที่เป็นเอกลักษณ์สามารถพบได้ในชุมชนดีเด่นทางด้านการท่องเที่ยวทั้งหมด

ประการที่สาม ททท. จะส่งเสริมให้การท่องเที่ยวเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตคนไทย กระตุ้นให้เกิดการท่องเที่ยวภายในประเทศที่ก่อให้เกิดการเรียนรู้และการสร้างสรรค์ประโยชน์ ทั้งต่อสถาบันครอบครัวและต่อสังคมโดยรวม อันจะนำไปสู่การสร้างและกระตุ้นจิตสำนึกรักษาสีงแวดล้อม รวมทั้งให้เกิดความรักและภาคภูมิใจในเอกลักษณ์วัฒนธรรมไทย การท่องเที่ยวโดยชุมชนมีความสอดคล้องกับนโยบายข้อดังกล่าว เพราะช่วยก่อให้เกิดการเรียนรู้และสร้างประโยชน์ต่อครอบครัวที่เข้ามาท่องเที่ยวในชุมชน เนื่องจากจะได้รับความรู้เห็นความแตกต่างทางวัฒนธรรม เห็นคุณค่าของทรัพยากรในชุมชน เกิดการกระตุ้นจิตสำนึกที่เกื้อหนุนการอนุรักษ์ขึ้น การเข้ามาท่องเที่ยวในชุมชนทำให้ได้สัมผัสถึงวิถีชีวิตความเป็นอยู่แบบไทยในชนบทที่ยังคงมีอยู่ในชุมชนดีเด่นทางด้านการท่องเที่ยว ทำให้นักท่องเที่ยวที่เข้ามาเรียนรู้เที่ยวชมชนนั้น เกิดความรัก ความภูมิใจในวัฒนธรรมของไทย

3.2 แผนการตลาด กลยุทธ์และแนวทางการดำเนินงานในปี 2552 ของ ททท. ที่เกี่ยวข้องกับกรท่องเที่ยวโดยชุมชน การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยได้กำหนดแนวทางการดำเนินงานสร้างกระแสให้เกิดการรับรู้และความร่วมมือสนับสนุนปีท่องเที่ยวไทย โดยนำเสนอแคมเปญ Amazing Thailand และสินค้าหลัก 7 หมวด (7 Wonders of Amazing Thailand) ในตลาดต่างประเทศ ซึ่งมีส่วนเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวโดยชุมชนคือ Thainess: The World's Friendliness Culture นำเสนอความเป็นตัวตนของคนไทย วิถีชีวิตที่เป็นรากเหง้าที่มีความเรียบง่าย สงบ เป็นเสน่ห์ของไทย นำเสนอสินค้าที่สะท้อนแนวคิดของสังคมไทย อาทิ วิถีชีวิตของชุมชน การทำอาหารไทย มวยไทย ประเพณีไทย เป็นต้น การตอกย้ำจุดแข็งในด้านภาพลักษณ์มิตรไมตรี และสีสันของแหล่งท่องเที่ยวที่หลากหลาย ภายใต้การเน้นจุดขายภาพลักษณ์ที่โดดเด่นและแตกต่างของแต่ละพื้นที่ในแต่ละภาค ซึ่งภาคกลางเน้นภาพลักษณ์การท่องเที่ยวแบบวิถีชีวิตที่ดี นำเสนอความสงบสบายตามรูปแบบการใช้ชีวิตของชาวไทยภาคกลางในอดีต นอกจากนี้ ททท. ได้ย้ำเจตนารมณ์อย่างต่อเนื่องที่จะรณรงค์ให้เกิดการรักษาสิ่งแวดล้อม ซึ่งเป็นพื้นฐานที่สำคัญของการส่งเสริมการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน โดยนำเสนอขายสินค้าการท่องเที่ยวและสนับสนุนให้เกิดการพัฒนาสินค้าการท่องเที่ยว ภายใต้แนวคิด "7 Greens" ซึ่งมีส่วนที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวโดยชุมชนคือ Green Hearts: การสร้างความรู้สึกรักนักท่องเที่ยวและชุมชนมีหัวใจที่เปี่ยมไปด้วยรัก ความศรัทธา ใส่ใจ และให้ความสำคัญกับสิ่งแวดล้อม Green Attractions: สนับสนุนการเสนอขาย

แหล่งท่องเที่ยวที่มีรูปแบบการบริหารจัดการที่ดี ที่ตระหนักถึงคุณค่าของสิ่งแวดล้อมในพื้นที่เป็นหลัก Green Communities: สนับสนุนการเสนอขายแหล่งท่องเที่ยวชุมชน ทั้งชุมชนเมืองและชนบท ที่ให้ความสำคัญกับการจัดการท่องเที่ยวควบคู่ไปกับการใส่ใจต่อสิ่งแวดล้อมและวิถีชีวิตดั้งเดิมของชุมชน และ Green Activities: สนับสนุนการเสนอขายกิจกรรมการท่องเที่ยวที่มีความเหมาะสมกับพื้นที่ เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม รวมทั้งอยู่ภายใต้ขอบเขตความเหมาะสมของจำนวนนักท่องเที่ยวในพื้นที่

แนวทางการส่งเสริมการตลาดที่จัดทำโดย ททท. มีความสำคัญกับชุมชนดีเด่นทางด้านการท่องเที่ยวเป็นอย่างมาก นโยบายทั้งหมดของ ททท. สอดคล้องกับสิ่งที่ชุมชนดีเด่นทางด้านการท่องเที่ยวกำลังดำเนินการอยู่ทั้งสิ้น ไม่ว่าจะเป็นนำเสนอความเป็นตัวตนของคนไทยวิถีชีวิตที่เป็นรากเหง้าที่มีความเรียบง่าย สงบ เป็นเสน่ห์ของไทย โดยนำเสนอสินค้าที่สะท้อนแนวคิดของสังคมไทย อาทิ วิถีชีวิตของชุมชน ในชุมชนดีเด่นทางด้านการท่องเที่ยวต่างก็มีวิถีชีวิตของชุมชนที่น่าสนใจเข้าไปศึกษาเรียนรู้ การส่งเสริมตลาดต่างประเทศทำให้มีนักท่องเที่ยวต่างประเทศเดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในชุมชนเพิ่มขึ้นได้ และยังก่อให้เกิดการพัฒนาทักษะของคนในชุมชนขึ้นอีกเรื่อง คือ การพัฒนาทักษะด้านภาษาต่างประเทศเพื่อรองรับนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติ การเน้นจุดขายภาพลักษณ์ที่โดดเด่นและแตกต่างของแต่ละพื้นที่ในแต่ละภาค ซึ่งภาคกลางเน้นภาพลักษณ์การท่องเที่ยวแบบวิถีชีวิตที่ดี ในชุมชนดีเด่นทางด้านการท่องเที่ยวหลายชุมชนต่างมีลักษณะการท่องเที่ยวและกิจกรรมการท่องเที่ยวที่สอดคล้องกับแผนการตลาดภาพลักษณ์ดังกล่าวที่ ททท. ต้องการเน้นเป็นจุดขายการท่องเที่ยวแบบวิถีชีวิตที่ดี เช่น การเที่ยวชมตลาดโบราณ การเที่ยวชมตลาดน้ำ การเที่ยวชมวิถีชีวิตของคนในชุมชนชนบท การชมการแสดงประเพณี การละเล่นของภาคกลางในอดีต

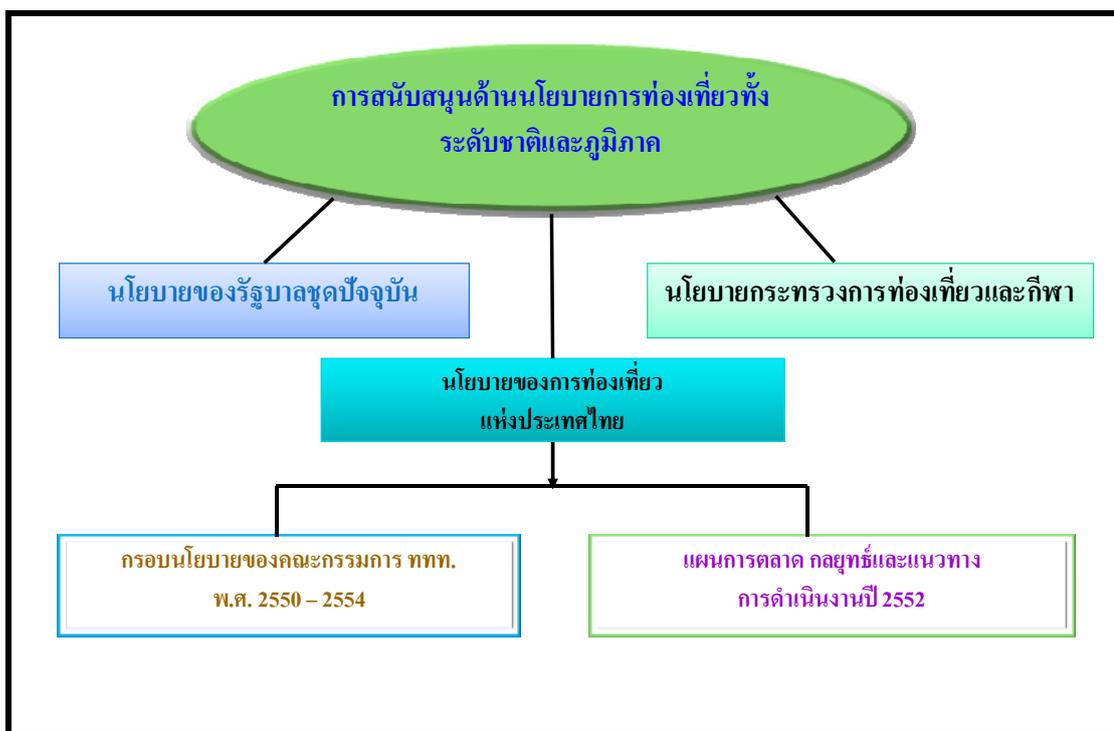
นอกจากนี้การเน้นเรื่องการรักษาสิ่งแวดล้อมของนักท่องเที่ยว การเสนอขายแหล่งท่องเที่ยวที่มีรูปแบบการบริหารจัดการที่ดีที่ตระหนักถึงคุณค่าของสิ่งแวดล้อมในพื้นที่เป็นหลัก การเสนอขายแหล่งท่องเที่ยวชุมชนที่ให้ความสำคัญกับการจัดการท่องเที่ยวควบคู่ไปกับการใส่ใจต่อสิ่งแวดล้อมและวิถีชีวิตดั้งเดิมของชุมชน ชุมชนดีเด่นทางด้านการท่องเที่ยวมีการดำเนินงานตามที่ ททท. เน้นในเรื่องสิ่งแวดล้อมดังกล่าวจำนวนหลายชุมชนมาก กิจกรรมที่ชุมชนดำเนินการล้วนแล้วแต่มีการตระหนักถึงสิ่งแวดล้อม มีการทำกิจกรรมการท่องเที่ยวควบคู่กับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

นโยบายและแผนการตลาดของ ททท. มีส่วนสำคัญอย่างมากในการส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชน เพราะชุมชนดีเด่นทางด้านการท่องเที่ยวทุกชุมชนให้ความสำคัญกับนโยบาย

ของ ททท. เนื่องจากชุมชนต้องอาศัยการประชาสัมพันธ์ การตลาดของททท. ให้กับชุมชน ยิ่งททท.ให้ความสำคัญกับแผนการตลาดที่มีส่วนสนับสนุน ส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนเช่นนี้ ทำให้ชุมชนมีแนวทางในการทำงาน มีกำลังใจในการทำงานเพิ่มขึ้น เนื่องจากมีผู้ที่ให้ความสำคัญและส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชน การสนับสนุนด้านนโยบายการท่องเที่ยวทั้งระดับชาติและระดับภูมิภาคให้ชุมชนดำเนินการท่องเที่ยวโดยชุมชน อาจกล่าวได้ว่าเป็นการส่งเสริมที่มีลักษณะคล้ายกับลักษณะของการส่งเสริมเศรษฐกิจพอเพียงให้เกิดขึ้นกับชุมชน มีการนำภูมิปัญญาชาวบ้านภูมิปัญญาท้องถิ่นมาพัฒนาชุมชน มาเพิ่มเสริมสร้างรายได้ นำทรัพยากรที่มีอยู่แล้วในชุมชน มาดัดแปลงปรับปรุงให้เกิดการเพิ่มรายได้ในชุมชน มีการจัดระบบในชุมชนให้เอื้อกับในลักษณะของการท่องเที่ยวโดยชุมชน

จากการศึกษาพบว่าผู้นำชุมชนดีเด่นทางด้านการท่องเที่ยวให้ความสำคัญกับนโยบายของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยมากที่สุด แต่จะเป็นเรื่องของการประชาสัมพันธ์ ที่ททท.สามารถช่วยเหลือชุมชนดีเด่นทางด้านการท่องเที่ยวด้วยการประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อต่างๆ เพราะลำพังด้วยชุมชนเอง อาจทำได้แค่แผ่นพับหรือผ่านเว็บไซต์ แต่การประชาสัมพันธ์ในระดับประเทศหรือระดับโลกนั้น ททท.สามารถช่วยเหลือชุมชนได้ และนโยบายของ ททท. ยังมีความสำคัญเรื่องของการทำให้เกิดมีนักท่องเที่ยวเข้ามาในชุมชนมากขึ้นเกิดการสร้างรายได้ให้ชุมชน เพราะนโยบายของ ททท.จะเน้นเรื่องการทำการตลาดมากกว่าการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวซึ่งเป็นหน้าที่ของกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา นอกจากนี้รางวัลที่ได้รับจาก ททท. ชุมชนมีความเห็นว่าเป็นการช่วยประชาสัมพันธ์ชุมชนเป็นอย่างมาก มีนักท่องเที่ยวเดินทางเข้ามาในชุมชนเพิ่มขึ้นและทำให้ชุมชนเป็นที่รู้จักมากขึ้น

จากนโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยวของภาครัฐสามารถสรุปได้ว่า ภาครัฐได้เล็งเห็นความสำคัญของการท่องเที่ยวโดยชุมชน ให้ความสำคัญกับการดำเนินการฟื้นฟู พัฒนาคุณภาพการท่องเที่ยวให้ยั่งยืนและสร้างแหล่งท่องเที่ยวใหม่ที่เชื่อมโยงธรรมชาติ ศิลปวัฒนธรรมและวิถีชีวิตของชุมชน การเน้นตลาดนักท่องเที่ยวคุณภาพที่สนใจวัฒนธรรมท้องถิ่น รวมทั้งการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวแห่งใหม่และให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวมากขึ้น รูปธรรมของการสนับสนุนในระดับนโยบายที่เห็นชัดเจนได้แก่ โครงการต่างๆ ทั้งของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยและกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬาที่มีส่วนผลักดันสนับสนุนและพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชน เช่น รางวัลชุมชนท่องเที่ยวดีเด่น รางวัลมาตรฐานโฮมสเตย์ โครงการสร้างและพัฒนาเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชนระดับประเทศไทย เป็นต้น

แผนภูมิ 5.6 การสนับสนุนด้านนโยบายการท่องเที่ยวทั้งระดับชาติและภูมิภาค

จากทัศนคติของคนในชุมชนกับเรื่องการสนับสนุนด้านนโยบายการท่องเที่ยวทั้งระดับชาติและภูมิภาค คนในชุมชนโดยส่วนใหญ่ให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็นกับเจ้าหน้าที่ของรัฐเรื่องการวางแผนการพัฒนาชุมชนมากที่สุด รองลงมาคือการสนับสนุนการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างจริงจังและต่อเนื่องจากภาครัฐ และน้อยที่สุดคือการนำนโยบายการท่องเที่ยวของภาครัฐมาเป็นแนวทางในการจัดการท่องเที่ยวในชุมชน ซึ่งทัศนคติของคนในชุมชนมีความสอดคล้องกับความเห็นของผู้นำชุมชนซึ่งมีชุมชนจำนวนน้อยที่ให้ความสำคัญเรื่องการนำนโยบายมาของภาครัฐมาเป็นแนวทางปฏิบัติ

สามารถสรุปได้ว่า การสนับสนุนด้านนโยบายการท่องเที่ยวทั้งระดับชาติและภูมิภาคเป็นปัจจัยที่มีความสำคัญระดับปานกลางที่ทำให้ชุมชนดีเด่นทางด้านการท่องเที่ยวประสบความสำเร็จ ผู้นำชุมชนให้ความสำคัญกับนโยบายของ ททท. มากที่สุด

5.2.6 เอกลักษณะ ลักษณะวิถีชีวิตของชุมชน

เอกลักษณะ ลักษณะวิถีชีวิตของชุมชนเป็นปัจจัยที่มีความสำคัญอันดับหกที่ทำให้ชุมชนดีเด่นทางการท่องเที่ยวประสบความสำเร็จ ผู้นำชุมชนท่องเที่ยวจำนวน 5 ชุมชนให้ความสำคัญกับเรื่องเอกลักษณะ ลักษณะวิถีชีวิตของชุมชน เนื่องจากความหลากหลายของแหล่งท่องเที่ยวชุมชน ความแตกต่างทางลักษณะภูมิประเทศของชุมชน กิจกรรมการท่องเที่ยวของชุมชน เป็นจุดเด่นทำให้ชุมชนได้เป็นชุมชนดีเด่นทางการท่องเที่ยว รวมทั้งความเห็นของคนในชุมชนที่มีความเห็นว่าเอกลักษณะทางชาติพันธุ์และวัฒนธรรมของชุมชน เอกลักษณะของสถานที่ชุมชน เช่น สถาปัตยกรรม บ้านเรือนไทย ความเป็นธรรมชาติของชุมชนและวิถีชีวิตของชุมชนที่เรียบง่าย ลักษณะของคนในชุมชนที่มีอัธยาศัยไมตรี เป็นต้น เป็นสาเหตุที่ทำให้ชุมชนประสบความสำเร็จได้เป็นชุมชนดีเด่นทางการท่องเที่ยว และมีความเห็นของผู้นำชุมชนที่กล่าวถึงความสำเร็จของชุมชน จากคำสัมภาษณ์ ดังนี้

เราถือว่าเป็นพิพิธภัณฑ์ที่มีชีวิต จุดเด่นของเราก็คือเรื่องชาติพันธุ์ ซึ่งยังเป็นธรรมชาติ เป็นสถานที่ยังอยู่ในกรุงเทพฯ ไม่จำเป็นต้องออกไปต่างจังหวัด และเป็นชุมชนที่มาเรียนรู้วัฒนธรรมได้อย่างแท้จริงและมาเห็นของจริงได้โดยที่ไม่ได้จัดฉาก (จรัส เงินดี, สัมภาษณ์)

เป็นเอกลักษณะอีกแบบหนึ่งในแต่ละหมู่บ้านที่แตกต่างกันไป ที่นี้มีการท่องเที่ยว มีการสาธิตเน้นวิถีชีวิตวัฒนธรรมชุมชนเป็นหลัก มีการสาธิตการจักสานสัมผัสได้ อยากเรียนรู้นิยมไทยเราทำวัตถุดิบให้ทั้งหมด โขลกหนึ่งแบบพื้นบ้าน ทำด้วยมือทุกขั้นตอนแบบโบราณ เป็นเสน่ห์ (พิภพ บุญถนอม, สัมภาษณ์)

เรามีวัฒนธรรมที่แท้จริง วัฒนธรรมการพูด การทอผ้า การกิน อาหารก็เป็นอาหารของคนเหนือผสมผสานกับภาคกลาง การแต่งกายก็คงไว้ ประเพณีเราคงไว้เหมือนชาวเหนือโดยตลอด เช่น สลากภัต ก๋วยสลาก (พัฒนะ ไชโย, สัมภาษณ์)

เรื่องการทอผ้าเราทำเกือบทุกบ้าน ทำจริงไม่ใช่แค่จัดโชว์ เป็นวิถีชีวิต บ้านทรงไทยก็เป็นวิถีชีวิต บ้านทรงไทยเป็นภูมิปัญญาที่นี้เราไม่ได้จัดฉาก (อรชร สีดี, สัมภาษณ์)

ลักษณะกิจกรรมการท่องเที่ยวของชุมชนดีเด่นทางการท่องเที่ยวข้างต้น ที่นำเสนอแก่นักท่องเที่ยวมีความสอดคล้องกับแนวคิด การท่องเที่ยวโดยชุมชนของสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (2550) คือ คนในชุมชนดีเด่นทางการท่องเที่ยวนำเอาทรัพยากรที่มี

อยู่ในชุมชนต่างๆไม่ว่าจะเป็นวัฒนธรรมประเพณี วิถีชีวิตที่เป็นเอกลักษณ์และวิถีการผลิตของชุมชน มาใช้เป็นต้นทุนหรือปัจจัยในการจัดการท่องเที่ยว สร้างการท่องเที่ยวให้เกิดขึ้นกับชุมชน สร้างความสนใจให้นักท่องเที่ยวด้วยการนำเสนอเอกลักษณ์ ลักษณะวิถีชีวิตของชุมชน

จากลักษณะดังกล่าวของชุมชน ผู้นำชุมชนจึงมีความเห็นว่าเอกลักษณ์ วิถีชีวิตของชุมชน มีความสำคัญเป็นอย่างมากที่ทำให้ชุมชนประสบความสำเร็จได้เป็นชุมชนดีเด่นทางการท่องเที่ยว เพราะคนในชุมชนมีวิถีชีวิต มีลักษณะการประกอบอาชีพหรือลักษณะทางชาติพันธุ์ที่คล้ายคลึงกันเกือบทั้งชุมชน การมีลักษณะทางวัฒนธรรมและวิถีชีวิตที่เป็นเอกลักษณ์ ส่งผลให้การดำเนินกิจกรรมการท่องเที่ยวต่างๆ หรือการร่วมกันอนุรักษ์ทรัพยากรของชุมชนทั้งทรัพยากรทางธรรมชาติและวัฒนธรรมสามารถดำเนินการได้ค่อนข้างง่าย ดังนั้นเอกลักษณ์ ลักษณะวิถีชีวิตของชุมชนจึงทำให้ชุมชนประสบความสำเร็จตามความคิดเห็นของผู้นำชุมชน นอกจากนี้ยังมีลักษณะทางสังคมของชุมชนอีกประการที่เป็นเอกลักษณ์ของชุมชน ส่งผลให้ชุมชนประสบความสำเร็จเป็นชุมชนดีเด่นทางการท่องเที่ยว จากตัวอย่างคำสัมภาษณ์

ความสมานฉันท์ของชุมชน เป็นชุมชนเก่าแก่ เป็นชุมชนสองศาสนา พุทธกับอิสลามอย่างละครึ่งอยู่ร่วมกันอย่างไม่มีปัญหา (อนันต์ ชัยสิทธิ์, สัมภาษณ์)

จากการศึกษาสรุปได้ว่า เรื่องเอกลักษณ์ ลักษณะวิถีชีวิตของชุมชนเป็นปัจจัยที่มีความสำคัญอันดับห้าที่ทำให้ชุมชนดีเด่นทางการท่องเที่ยวประสบความสำเร็จ ผู้นำชุมชนให้ความสำคัญเรื่องเอกลักษณ์ของชุมชน เพราะเป็นส่วนช่วยสนับสนุนให้การดำเนินกิจกรรมการท่องเที่ยวหรือการอนุรักษ์ทรัพยากรของชุมชนดำเนินการไปได้จนสำเร็จ รวมทั้งความคิดเห็นของคนในชุมชนจากการใช้เครื่องมือแบบสอบถามของการวิจัย พบว่าคนในชุมชนมีความเห็นว่าเป็นเอกลักษณ์ทางชาติพันธุ์และวัฒนธรรมของชุมชน เอกลักษณ์ของสถานที่ของชุมชนเป็นสาเหตุที่ทำให้ชุมชนประสบความสำเร็จได้เป็นชุมชนดีเด่นทางการท่องเที่ยว

5.2.7 ปัจจัยพื้นฐานในการต้อนรับนักท่องเที่ยวอย่างสมดุล

ปัจจัยพื้นฐานในการต้อนรับนักท่องเที่ยวอย่างสมดุลเป็นปัจจัยที่มีความสำคัญอันดับเจ็ดที่ทำให้ชุมชนดีเด่นทางการท่องเที่ยวประสบความสำเร็จ ผู้นำชุมชนท่องเที่ยวจำนวน 2 ชุมชนให้ความสำคัญกับเรื่องปัจจัยพื้นฐานในการต้อนรับนักท่องเที่ยวอย่างสมดุล การสำรวจทัศนคติจากคนในชุมชนเรื่องปัจจัยพื้นฐานในการต้อนรับนักท่องเที่ยวอย่างสมดุลมีความสำคัญอยู่ในระดับมาก ซึ่งทัศนคติของคนในชุมชนมีความเห็นไปในทิศทางตรงข้ามกับผู้นำ

ชุมชน ทัศนคติของคนในชุมชนเรื่องปัจจัยพื้นฐานในการต้อนรับนักท่องเที่ยวอย่างสมดุล คนในชุมชนให้ความสำคัญกับประเด็นการมีสิ่งอำนวยความสะดวกที่เหมาะสมกับการรองรับนักท่องเที่ยวมากที่สุด

จากการสำรวจชุมชนท่องเที่ยวพบว่าปัจจัยพื้นฐานในการต้อนรับนักท่องเที่ยวอย่างสมดุลนั้น ชุมชนดีเด่นทางด้านการท่องเที่ยวทุกชุมชนมีสิ่งอำนวยความสะดวกพื้นฐานสำหรับนักท่องเที่ยวทั้งเรื่องของคุณภาพและปริมาณที่เพียงพอกับนักท่องเที่ยว สิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ ของชุมชนมีความสอดคล้องกับสภาพแวดล้อมและสภาพวิถีชีวิตของชุมชน รูปแบบสิ่งอำนวยความสะดวกด้านที่พัก อาหารการกิน มีความกลมกลืนกับสิ่งแวดล้อมของชุมชน สอดคล้องกับข้อควรคำนึงถึงของการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา (2548) ที่กล่าวว่า การพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนควรคำนึงถึงสิ่งก่อสร้างในแหล่งท่องเที่ยวที่มีความกลมกลืนกับสภาพแวดล้อม ในขณะเดียวกันเน้นการจัดการด้านความสะอาด ความสะอาดสบายตามมาตรฐานสากล ทำให้สะท้อนถึงความสำเร็จที่เกิดจากความสามารถในการเชื่อมโยงเอกลักษณ์ท้องถิ่นที่มีเสน่ห์เฉพาะตัวกับมาตรฐานสากล ซึ่งจะเป็นแนวทางพิจารณาในการสร้างความสมดุลระหว่างการดำรงเอกลักษณ์ท้องถิ่นกับการเตรียมพร้อมสำหรับยุคโลกาภิวัตน์

การคมนาคมของชุมชนดีเด่นทางด้านการท่องเที่ยว สามารถเข้าถึงชุมชนได้ทั้งการเดินทางโดยพาหนะส่วนตัวและรถโดยสาร รวมถึงการเดินทางด้วยเรือ (ในบางชุมชนที่การเดินทางด้วยทางเรือสะดวกและรวดเร็วกว่า) ชุมชนมีกิจกรรมสำหรับนักท่องเที่ยวให้เลือก ซึ่งกิจกรรมต่างๆ แล้วแต่ชุมชนนั้นๆ เป็นผู้กำหนดนำเสนอแก่นักท่องเที่ยว ทั้งกิจกรรมทางวัฒนธรรม กิจกรรมทางธรรมชาติแตกต่างกันออกไปตามลักษณะของชุมชนที่เอื้ออำนวยต่อการนำเสนอและการจัดกิจกรรม

ศักยภาพในการรองรับของชุมชนดีเด่นทางด้านการท่องเที่ยว ในทุกชุมชนมีสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ สำหรับนักท่องเที่ยวที่พอเหมาะและสมดุลไม่ก่อให้เกิดความเสียหายแก่แหล่งท่องเที่ยวของชุมชน กิจกรรมการท่องเที่ยวของชุมชนสามารถรองรับนักท่องเที่ยวได้ เพราะมีระบบการจัดการนักท่องเที่ยวที่ผ่านการจองด้วยการติดต่อกับชุมชนโดยตรงในการใช้บริการการท่องเที่ยวสำหรับชุมชน มีโปรแกรมการท่องเที่ยวให้นักท่องเที่ยวได้เลือกกิจกรรม แต่ในบางชุมชนที่ไม่มีโปรแกรมการท่องเที่ยวให้นักท่องเที่ยวได้เลือกทำกิจกรรม ก็มีความสามารถในการรองรับได้อย่างพอเหมาะและสมดุลไม่ส่งผลกระทบต่อชุมชน ลักษณะการดำเนินการเช่นนี้สอดคล้องกับแนวคิดของบุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา (2548) ว่าด้วยข้อควรคำนึงถึงของการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ควรคำนึงถึงขีดความสามารถในการรองรับของแหล่งท่องเที่ยวที่สามารถรองรับ

นักท่องเที่ยวได้มากขึ้นเพียงใดจึงเหมาะสม เป็นแนวทางพิจารณาในการกำหนดปริมาณและมาตรฐานของบริการด้านสิ่งอำนวยความสะดวกทางการท่องเที่ยว พร้อมทั้งกำหนดกิจกรรมการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนที่เหมาะสม และพิจารณามาตรการจำกัดนักท่องเที่ยวด้วย

ยกเว้นในกรณีของชุมชนที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียงอย่างมาก อาทิเช่น ตลาดโบราณ ตลาดน้ำในบางแห่ง ที่มีจำนวนนักท่องเที่ยวมากเกินไปจนสิ่งอำนวยความสะดวกไม่เพียงพอที่จะรองรับ เกิดการเบียดเสียดของนักท่องเที่ยว แย่งกันกินแย่งกันซื้อ สาเหตุส่วนหนึ่งมาจากพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวที่นิยมเดินทางท่องเที่ยวในสถานที่ที่มีชื่อเสียงในวันหยุดสุดสัปดาห์และวันหยุดเทศกาลที่มีจำนวนวันหยุดติดต่อกันหลายวัน และการประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อต่างๆ ทำให้มีคนสนใจอยากเข้าไปเที่ยวชม จนเกิดการแออัดของนักท่องเที่ยว การห้ามนักท่องเที่ยวเข้ามาเที่ยวในชุมชนไม่สามารถดำเนินการได้ เพราะชุมชนดังกล่าวที่ประสบปัญหานักท่องเที่ยวแออัดนั้น มิใช่ชุมชนที่มีลักษณะการท่องเที่ยวเชิงนิเวศหรือเชิงเกษตรที่มีทัศนียภาพที่สวยงามที่สามารถจำกัดจำนวนนักท่องเที่ยวได้

ศักยภาพการรองรับการท่องเที่ยวของชุมชนดีเด่นทางด้านการท่องเที่ยว มีการดำเนินงานที่มีความสอดคล้องกับแนวคิดของดร.ชนี เอมพันธุ์ (อ้างถึงในอารีรัตน์ ภาคพิชญเจริญ, 2548) ดังนี้

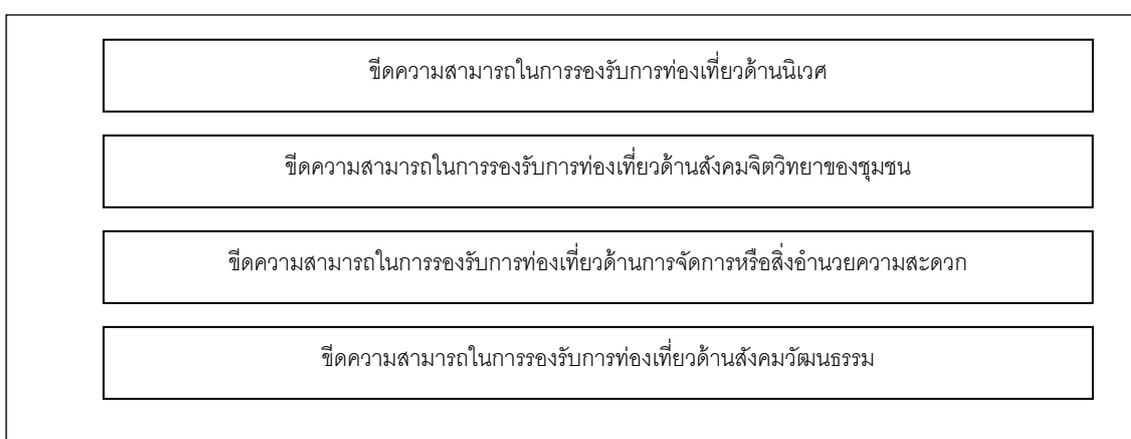
- ชีตความสามารถในการรองรับการท่องเที่ยวด้านนิเวศที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับทรัพยากรธรรมชาติ ชุมชนดีเด่นทางด้านการท่องเที่ยวที่ดำเนินกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศจะคำนึงถึงความเปราะบางของระบบนิเวศและระบบสิ่งแวดล้อมของชุมชนเป็นอย่างมาก ลักษณะของกิจกรรมการท่องเที่ยวที่ชุมชนดำเนินการไม่ส่งผลกระทบต่อระบบนิเวศของชุมชน เนื่องจากทรัพยากรของชุมชนเป็นแหล่งที่สร้างรายได้ สร้างอาชีพ เป็นแหล่งอาหารของชุมชน เพราะถ้ามีนักท่องเที่ยวที่มากเกินไปจะส่งผลให้ระบบนิเวศถูกทำลาย ดังเช่น การมีนักท่องเที่ยวจำนวนมากเดินทางไปยังต้นน้ำ การขมึงห้อยที่ปล่อยคว้นเสียจากเรือ การส่งเสียงดังจากเรือส่งผลต่อดำรงชีวิตของสัตว์เหล่านี้ หรือการท่องเที่ยวชมธรรมชาติของชุมชนจะอยู่ในขอบเขตที่ชุมชนกำหนดไว้ ชุมชนให้ความสำคัญกับเรื่องดังกล่าวเป็นอย่างมาก นอกจากนี้ชุมชนยังมีกฎเกณฑ์ต่างๆ ที่ช่วยกำหนดพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวให้ใส่ใจสิ่งแวดล้อมของชุมชน

- ชีตความสามารถในการรองรับการท่องเที่ยวด้านสังคมจิตวิทยาของชุมชน หมายถึงชุมชนดีเด่นทางด้านการท่องเที่ยวสามารถรองรับจำนวนนักท่องเที่ยวสูงสุดในแหล่งท่องเที่ยวในช่วงเวลาหนึ่งได้โดยที่ชุมชนยังคงให้ประสบการณ์ท่องเที่ยวที่มีคุณภาพแก่นักท่องเที่ยวได้ ทุกชุมชนสามารถให้ประสบการณ์การท่องเที่ยวที่มีคุณภาพได้ เนื่องจากการดำเนินกิจกรรมการ

ท่องเที่ยวของชุมชนที่มีโปรแกรมต่างๆเตรียมให้นักท่องเที่ยว มีการดำเนินการด้วยระบบการติดต่อด้วยวิธีการจองโปรแกรม จองที่พัก ทำให้ชุมชนรองรับนักท่องเที่ยวที่เข้ามาเที่ยวในชุมชนได้อย่างไม่มีปัญหา และนักท่องเที่ยวรับประสบการณ์การท่องเที่ยวที่ดีกลับไปอย่างเต็มที่จากชุมชน เนื่องจากการเตรียมการที่ดี มีการวางแผนงานอย่างเป็นระบบของชุมชน ปัญหาด้านดังกล่าวจึงยังไม่เกิดขึ้นกับชุมชนที่มีลักษณะการจัดการด้วยวิธีการดังกล่าว สำหรับชุมชนอื่นที่ไม่มีระบบการจองกิจกรรมการท่องเที่ยวที่ชุมชนจัดไว้ให้ ไม่ได้จัดโปรแกรมสำหรับนักท่องเที่ยวมีลักษณะชุมชนที่นักท่องเที่ยวสามารถเข้าไปเที่ยวชมได้ ชุมชนเหล่านี้ยังคงสามารถให้ประสบการณ์ที่มีคุณภาพแก่นักท่องเที่ยวได้ เนื่องจากการศึกษาวิจัยพบว่าชุมชนเหล่านี้ไม่ประสบปัญหาจำนวนนักท่องเที่ยวที่มากเกินไป จนทำให้ชุมชนรองรับไม่ได้และนักท่องเที่ยวยังได้รับการบริการ รับประสบการณ์การท่องเที่ยวที่ดีจากชุมชน ปัญหาเหล่านี้จึงยังไม่เกิดขึ้นกับชุมชนลักษณะดังกล่าว แต่อาจมีในบางชุมชนที่กล่าวในข้างต้นมีปัญหาเช่นนี้เกิดขึ้นที่ไม่สามารถให้ประสบการณ์การท่องเที่ยวที่มีคุณภาพจากชุมชนได้ สาเหตุประการสำคัญคือ จำนวนนักท่องเที่ยวที่มากเกินไปจนเกิดความแออัด ชุมชนไม่สามารถจำกัดได้ด้วยลักษณะที่ตั้งของชุมชนเองและพฤติกรรมของนักท่องเที่ยว

- ชี้ความสามารถในการรองรับการท่องเที่ยวด้านการจัดการหรือสิ่งอำนวยความสะดวก หมายถึง ขนาดพื้นที่ของแหล่งท่องเที่ยว ถนน ที่จอดรถ บ้านพัก ชุมชนดีเด่นทางด้านการท่องเที่ยวทุกชุมชนมีความสามารถในการรองรับนักท่องเที่ยวในเรื่องของสิ่งอำนวยความสะดวกทุกประการ พื้นที่ของแหล่งท่องเที่ยวสามารถรองรับนักท่องเที่ยวได้อย่างเพียงพอ สอดคล้องกับหลักการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของบุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา (2548) ในเรื่ององค์ประกอบด้านการพัฒนาทรัพยากรท่องเที่ยว การพัฒนาสถานที่ที่นักท่องเที่ยวจะเดินทางเข้ามาท่องเที่ยวต้องพร้อมด้วยสิ่งอำนวยความสะดวกและบริการทางการท่องเที่ยวให้สามารถดึงดูดใจนักท่องเที่ยวเดินทางเข้ามาเยี่ยมชม โดยมีการประเมินศักยภาพชี้ความสามารถในการรองรับของพื้นที่ ความสามารถในการรองรับของชุมชนดีเด่นทางด้านการท่องเที่ยว การเดินทาง สถานที่จอดรถ ทุกชุมชนมีความพร้อมในเรื่องดังกล่าว จากการศึกษาพบว่าการรองรับการเดินทางของนักท่องเที่ยวสามารถเดินทางเข้าถึงได้ทุกชุมชน บ้านพักในชุมชนจะมีสิ่งอำนวยความสะดวกเรื่องของบ้านพักแตกต่างกันออกไปตามลักษณะของชุมชน บางชุมชนมีโฮมสเตย์เพราะชุมชนดำเนินการอยู่แล้ว บางชุมชนไม่มีที่พักเพราะกิจกรรมในชุมชนเป็นกิจกรรมที่นักท่องเที่ยวสามารถทำกิจกรรมได้แบบภายในหนึ่งวันโดยไม่ต้องค้างคืน และบางชุมชนลักษณะของชุมชนไม่เอื้ออำนวยต่อการมีที่พัก

- ชีตความสามารถในการรองรับการท่งที่่ยวด้านสังคมวัฒนธรรม หมายถึง การท่งที่่ยวที่จะไม่ก่อให้เกิดผลกระทบทางลบต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคม วัฒนธรรมและวิถีชีวิตของชุมชน จนเกิดความไม่พอใจและการล่มสลายของชุมชน จากการศึกษาพบว่าลักษณะดังกล่าวยังไม่เกิดกับชุมชนดีเด่นทางด้านการท่งที่่ยวชุมชนใด ลักษณะทางสังคม วัฒนธรรม วิถีชีวิตของคนในชุมชนยังคงมีการปฏิบัติ การดำเนินชีวิต การอนุรักษ์ในรูปแบบเดิมที่ชุมชนเป็นอยู่ แต่ในอนาคตบางชุมชนอาจเกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคมหรือวิถีชีวิตขึ้นกับคนในชุมชนได้ เพราะการมีจำนวนนักท่งที่่ยวที่มากเกินไป จนสร้างความรำคาญหรือกระทบกับความเป็นอยู่กับคนในชุมชน

แผนภูมิที่ 5.7 ศักยภาพการรองรับการท่งที่่ยวของชุมชนดีเด่นทางด้านการท่งที่่ยว

สามารถสรุปได้ว่า ปัจจัยพื้นฐานในการต้อนรับนักท่งที่่ยวอย่างสมดุลเป็นปัจจัยที่มีความสำคัญระดับปานกลางที่ทำให้ชุมชนดีเด่นทางด้านการท่งที่่ยวประสบความสำเร็จและผู้นำชุมชนไม่กล่าวถึงเท่าใดนัก เนื่องจากความสามารถในการรองรับการท่งที่่ยวด้านต่างๆของชุมชนดีเด่นทางด้านการท่งที่่ยวยังไม่ปัญหาเกิดขึ้นมากนัก อาจเป็นเหตุผลที่ชุมชนจึงให้ความสำคัญกับชีตความสามารถในการรองรับจำนวนไม่ก็ชุมชน

5.2.8 การดำเนินงานตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง

การดำเนินงานตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงเป็นปัจจัยที่มีความสำคัญอันดับแปดที่ทำให้ชุมชนดีเด่นทางด้านการท่งที่่ยวประสบความสำเร็จ ผู้นำชุมชนท่งที่่ยวจำนวนเพียงชุมชนเดียวให้ความสำคัญกับเรื่องการดำเนินงานตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง การสำรวจความ

คิดเห็นจากคนในชุมชนเรื่องการดำเนินงานตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงมีความสำคัญอยู่ในระดับปานกลาง ทศนคติของคนในชุมชนมีความเห็นไปในทิศทางตรงข้ามกับผู้นำชุมชน และทัศนคติของคนในชุมชนเรื่องการดำเนินงานตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง คนในชุมชนให้ความสำคัญกับการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้อนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและพัฒนาชุมชนมากที่สุด

การประยุกต์ใช้แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงและลักษณะของชุมชนดีเด่นทางด้านการท่องเที่ยวมีความสอดคล้องกับแนวคิดดังกล่าว ดังนี้

เศรษฐกิจพอเพียงและการท่องเที่ยวโดยชุมชน

ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง (Sufficiency Economy) มีแนวคิดสามประการ คือ ประการแรก การทำอะไรเป็นเหตุเป็นผล มีหลักคิดและหลักปฏิบัติ การตัดสินใจจะต้องเป็นไปอย่างมีเหตุผล โดยพิจารณาจากเหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนคำนึงถึงผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการกระทำนั้น ๆ อย่างรอบคอบ ประการที่สอง การทำอะไรแต่พอดี เดินสายกลาง ความพอดีที่ไม่น้อยเกินไปและไม่มากเกินไป โดยไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น และประการที่สาม มีภูมิคุ้มกัน เป็นการเตรียมตัวให้พร้อมรับผลกระทบและการเปลี่ยนแปลงในด้านต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้น โดยคำนึงถึงความเป็นไปได้ของสถานการณ์ต่าง ๆ ที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในอนาคตทั้งใกล้และไกล

การท่องเที่ยวโดยชุมชนที่ดำเนินการโดยชุมชนดีเด่นทางด้านการท่องเที่ยว ล้วนมีความสัมพันธ์กับการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนและปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ทั้งสามประการมีความสอดคล้องกัน เป็นการใช้ประโยชน์ร่วมกันระหว่างปัจจัยที่หนุนให้เกิดการท่องเที่ยวในชุมชน คือ ชุมชนดีเด่นทางด้านการท่องเที่ยวมีการใช้ทรัพยากรธรรมชาติหรือทรัพยากรวัฒนธรรมที่มีอยู่ของชุมชนให้เกิดกิจกรรมการท่องเที่ยว เป็นการทำงานการท่องเที่ยวเพื่อชุมชนให้มีรายได้พอกินพออยู่ สามารถดำรงชีพได้ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง ชุมชนดีเด่นทางด้านการท่องเที่ยวต่างๆ ไม่มีการดำเนินกิจกรรมการท่องเที่ยวที่ทำให้ใหญ่โตจนกลายเป็นอุตสาหกรรมท่องเที่ยว เพราะการท่องเที่ยวโดยชุมชนนั้นชุมชนดีเด่นทางด้านการท่องเที่ยวมีจุดมุ่งหมายไม่ได้มุ่งสร้างกำไรราย แต่เป็นการสร้างรายได้ให้แก่ชุมชน อาศัยประโยชน์จากการมีนักท่องเที่ยวเข้าไปเที่ยวในชุมชน เป็นการสร้างรายได้เสริมให้กับคนในชุมชน การท่องเที่ยวของชุมชนดีเด่นทางด้านการท่องเที่ยวทำให้พอดีด้วยเหตุด้วยผล หมายถึง มีการมุ่งเน้นการรักษาทรัพยากรวัฒนธรรม ประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่นและทรัพยากรธรรมชาติ รวมถึงการคำนึงถึงการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้นทางด้านบวกและด้านลบต่อชุมชนทั้งเรื่องสิ่งแวดล้อมสังคมหรือ

วัฒนธรรมในอนาคตเพื่อให้เป็นภูมิคุ้มกันแก่ชุมชน มีการดำรงอยู่ของทรัพยากรของชุมชนเพื่อชุมชนและลูกหลานในอนาคต

การท่องเที่ยวโดยชุมชนของชุมชนดีเด่นทางด้านการท่องเที่ยว นั้น เป็นการท่องเที่ยวที่ยังคงไม่เติบโตมากเกินจนไปทำลายสิ่งแวดล้อม ทำลายสถานที่ท่องเที่ยวหรือทำลายวิถีชีวิตของชุมชน เนื่องจากมีสิ่งที่สำคัญคือ การจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนเป็นกิจกรรมที่จัดขึ้นโดยคนในชุมชนเห็นด้วย ชุมชนมีส่วนร่วม มีการแสดงความคิดเห็นร่วมกันในชุมชน ทำให้เกิดการรับรู้ร่วมกันเรื่องของผลกระทบที่เกิดขึ้นจากกิจกรรมการท่องเที่ยวทั้งด้านบวกและด้านลบ

การท่องเที่ยวโดยชุมชนกับการดำเนินงานตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง โดยชุมชนดีเด่นทางด้านการท่องเที่ยวมีความสอดคล้องกับแนวคิดของการพัฒนาตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงของสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2549) จำแนกตามความหมายได้ 3 ประการคือ

ประการแรก คือ ชุมชนดีเด่นทางด้านการท่องเที่ยวมีการพิจารณาศักยภาพของชุมชนตนเองว่ามีเพียงพอ เมื่อชุมชนยังดำเนินวิถีชีวิตทางการเกษตรหรือวิถีชีวิตที่เป็นเอกลักษณ์ทางชาติพันธุ์ของชุมชน ชุมชนได้รักษาสิ่งนี้ไว้ แล้วชุมชนจึงมีการปรึกษาหารือร่วมกันว่าชุมชนจะทำการท่องเที่ยวแบบใด ใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ของชุมชนตามที่ชุมชนสามารถดำเนินการได้ ชุมชนได้ดำเนินกิจกรรมลักษณะพอประมาณ ชุมชนไม่ทำอะไรเกินความสามารถของชุมชนจนต้องมีหนี้สินมากมายจากการลงทุนพัฒนาหรือสร้างแหล่งท่องเที่ยวในชุมชน ชุมชนดีเด่นทางด้านการท่องเที่ยวใช้ทรัพยากรของชุมชนมาใช้พัฒนาการท่องเที่ยว นำการท่องเที่ยวมาเป็นอาชีพเสริมชุมชน แต่ไม่นำมาทดแทนอาชีพหลักดั้งเดิมของชุมชน ทำกิจกรรมการท่องเที่ยวที่เหมาะสมกับสภาพชุมชนและเหมาะสมกับงบประมาณของชุมชน สิ่งเหล่านี้ คือ ชุมชนดีเด่นทางด้านการท่องเที่ยวต่างๆได้มีการพิจารณาถึงศักยภาพของชุมชนว่าสามารถดำเนินกิจกรรมท่องเที่ยวได้บ้าง และดำเนินการเท่าที่ชุมชนสามารถจัดการได้ จากนั้นการท่องเที่ยวในบางชุมชนจึงค่อยๆขยายออกไปมากขึ้นตามระดับศักยภาพของคนในชุมชนที่ค่อยๆพัฒนาขึ้นเป็นลำดับ

ประการที่สอง คือ การทำอะไรทำด้วยเหตุและผล พิจารณาจากเหตุผลที่ชุมชนดีเด่นทางด้านการท่องเที่ยวเลือกทำกิจกรรมการท่องเที่ยวต่างๆขึ้นในชุมชน ชุมชนมีหลักคิดไม่ทำตามอย่างผู้อื่น คือ เห็นชุมชนอื่นทำการท่องเที่ยวชุมชนก็ทำตาม แต่ชุมชนดูว่ากิจกรรมลักษณะอะไรเหมาะสมกับชุมชน ชุมชนมีการคิดทบทวนว่าการท่องเที่ยวที่ประสบความสำเร็จและความล้มเหลวนั้น มีเรื่องใดบ้างที่ก่อให้เกิดความสำเร็จและความล้มเหลวกับชุมชน โดยใช้การศึกษาดูงานในแหล่งท่องเที่ยวของชุมชนต่างๆ การแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเรียนรู้ร่วมกัน การเดินทาง

ท่องเที่ยวศึกษาดูงานยังสถานที่ต่างๆ แล้วนำมาศึกษาเปรียบเทียบว่าชุมชนควรเลือกกิจกรรมการท่องเที่ยวแบบเชิงเกษตร เชิงวัฒนธรรมหรือเชิงนิเวศ กิจกรรมใดสามารถนำมาเป็นหลักให้ชุมชนในการดำเนินการได้บ้างที่เหมาะสมกับทรัพยากรของชุมชน การดำเนินกิจกรรมท่องเที่ยวแล้วต้องส่งผลกระทบต่อทรัพยากรของชุมชนน้อยที่สุดและมีการร่วมอนุรักษ์พร้อมไปกันด้วย คนในชุมชนมีการคิดหาวิธีการร่วมกันด้วยการประชุมร่วมกันในชุมชน มีคณะกรรมการชุมชนหรือคนในชุมชนที่สนใจเรื่องการท่องเที่ยวเข้ามามีส่วนร่วม

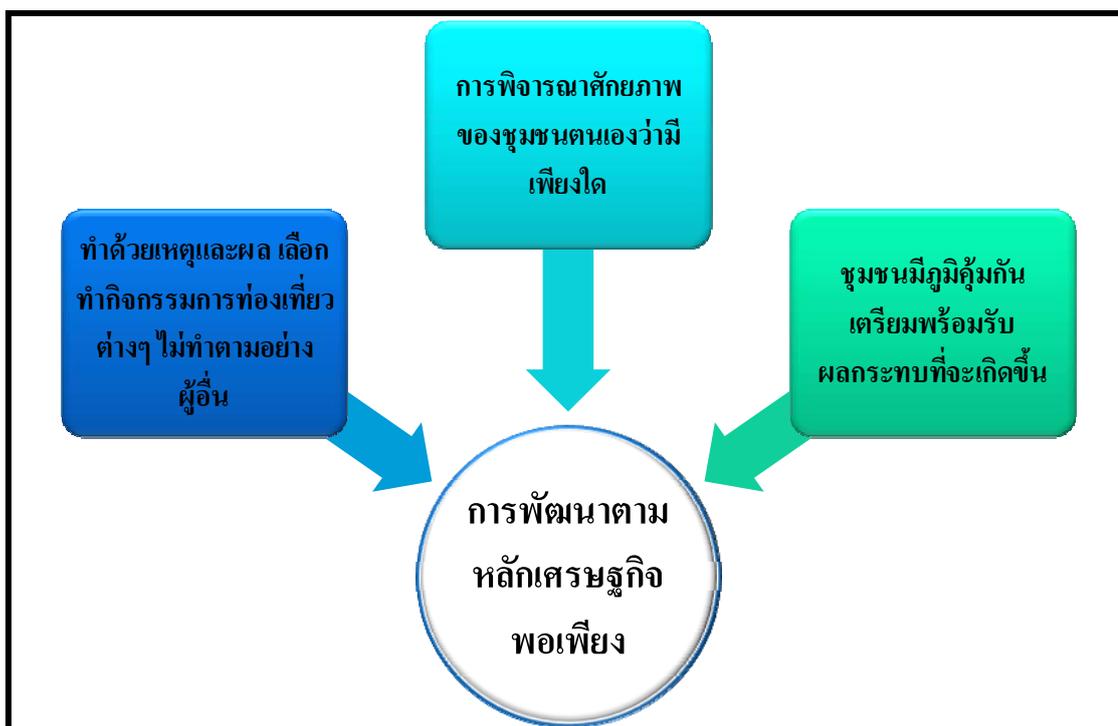
ประการที่สามคือ ชุมชนมีภูมิคุ้มกัน เตรียมพร้อมรับผลกระทบที่จะเกิดขึ้น ชุมชนดีเด่นทางด้านการท่องเที่ยวมีความเห็นว่า เรื่องการท่องเที่ยวเป็นรายได้เสริมของชุมชน เป็นกิจกรรมที่ชุมชนดำเนินการควบคู่กันไปกับสิ่งที่ดำเนินอยู่ในชีวิตประจำวันหรืออาชีพที่ประกอบอาชีพหลัก สิ่งต่างๆ หรือความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นจากการท่องเที่ยวทั้งด้านบวกและลบ ชุมชนท่องเที่ยวมีการเตรียมพร้อมรับกับสิ่งที่จะเกิดขึ้นทั้งในระยะสั้นและระยะยาว เพราะชุมชนเป็นผู้ที่เลือกใช้หรือมีกิจกรรมการท่องเที่ยวที่มีความเหมาะสมกับลักษณะทางธรรมชาติหรือวัฒนธรรมของชุมชน ชุมชนบางชุมชนเลือกใช้การคุ้มกันทรัพยากรของชุมชนด้วยการคัดเลือกนักท่องเที่ยว การจำกัดจำนวนนักท่องเที่ยว ในขณะที่บางชุมชนใช้วิธีการให้นักท่องเที่ยวเป็นผู้ร่วมอนุรักษ์กับชุมชน ด้วยวิธีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ จัดกิจกรรมส่งเสริมความเข้าใจให้นักท่องเที่ยวหรือผู้ศึกษาดูงานให้เห็นคุณค่าของทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรมของชุมชน

ความแตกต่างลักษณะของการท่องเที่ยวโดยชุมชนซึ่งมีความสอดคล้องกับแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงเน้นการสร้างประโยชน์ทางเศรษฐกิจอย่างเป็นธรรมเหมาะสมกับชุมชน ดำเนินกิจกรรมการท่องเที่ยวตามศักยภาพของชุมชน ต่างจากเศรษฐกิจทุนนิยมที่มองแต่เชิงมูลค่า เช่น มองการท่องเที่ยวเป็นเชิงปริมาณที่ให้มียกท่องเที่ยวจำนวนมากเข้ามาเที่ยวในชุมชนหรือแหล่งท่องเที่ยว สร้างรายได้จากการท่องเที่ยวให้มากที่สุดโดยไม่คำนึงถึงผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมสังคมและวัฒนธรรมของชุมชน

นอกจากนี้จากการศึกษาพบว่าในบางชุมชน ผู้นำชุมชนมีความเห็นว่าคนในชุมชนอาจจะไม่รู้ความหมายที่แท้จริงของเศรษฐกิจพอเพียงคิดว่าการอยู่อย่างพอเพียง หมายถึง คนในชุมชนอยู่กันอย่างประหยัดโดยใช้จ่ายให้น้อยที่สุด ซึ่งเป็นความเข้าใจที่ผิด ในความเป็นจริงคนในชุมชนดีเด่นทางด้านการท่องเที่ยวมีการใช้ปัญญา ใช้ความรู้ ความมีเหตุมีผลในการแก้ปัญหาของชุมชน คือ การจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนใช้ทรัพยากรของชุมชนที่มีอยู่ให้เกิดเป็นรายได้เสริม นอกจากรายได้ทางการเกษตรหรือรายได้อาชีพหลักอีกทางหนึ่ง หรือนำการท่องเที่ยวเข้ามาพัฒนาชุมชน แก้ไขปัญหาเศรษฐกิจของชุมชน เพียงแต่ว่าคนในชุมชนที่ดำเนินกิจกรรมท่องเที่ยวลักษณะ

ดังกล่าวยังไม่เข้าใจว่าตนเองนั้นได้ดำเนินวิถีชีวิตที่สอดคล้องกับหลักการเศรษฐกิจพอเพียงแล้ว รวมทั้งคนในชุมชนอาจจะมีทัศนคติและความเข้าใจความหมายของแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงว่าเป็นเรื่องการประหยัด อดออม เพียงเท่านั้น และจากความเข้าใจความหมายของแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงว่าเป็นเรื่องการประหยัด อดออม เหตุนี้อาจเป็นสาเหตุให้ผู้นำชุมชนกล่าวถึงเรื่องเศรษฐกิจพอเพียงเป็นจำนวนน้อยทั้งที่ในความเป็นจริงชุมชนมีการดำเนินงานตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงอยู่แล้ว เพียงแต่ว่าคนในชุมชนไม่ทราบว่าได้ดำเนินงานตามแนวคิดดังกล่าวอยู่ และจากแบบสอบถามจะพบว่าคนในชุมชนนั้นให้ความสำคัญกับเรื่องชุมชนดำเนินงานตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงมีความสำคัญในระดับปานกลาง โดยส่วนใหญ่ให้ความสำคัญกับประเด็นการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้อนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและพัฒนาชุมชนมากที่สุด ย่อมแสดงให้เห็นว่าการดำเนินงานตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงนั้น คนในชุมชนต่างก็ให้ความสำคัญ แต่การตีความหมายและความเข้าใจต่อแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงอาจมีความแตกต่างกัน จึงทำให้ระดับความสำคัญของปัจจัยดังกล่าวแตกต่างกันตามทัศนคติของแต่ละคน รวมทั้งการให้ความสำคัญกับการดำเนินงานตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงของผู้นำชุมชนที่มีการให้ความสำคัญต่างกัน

นอกจากนี้ปัญหาการเปลี่ยนอาชีพของคนในชุมชน อาจมาจากความไม่เข้าใจในหลักการของเศรษฐกิจพอเพียงอย่างแท้จริงที่ควรพิจารณาศักยภาพตนเองว่าจะประกอบอาชีพใดเป็นหลักหรือเสริม ควรใช้เหตุและผลในการเลือกกิจกรรมการท่องเที่ยวที่ตนเองสามารถดำเนินการได้เหมาะสมกับลักษณะอาชีพของตน และต้องเตรียมรับผลกระทบที่เกิดขึ้นหากมีการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นกับกิจกรรมการท่องเที่ยวของชุมชน จึงทำให้เกิดปัญหาขึ้นกับคนในชุมชนบางส่วนที่เปลี่ยนอาชีพมาทำการท่องเที่ยวเป็นอาชีพหลักแทน เนื่องจากจำนวนของนักท่องเที่ยวที่มีมากขึ้นในชุมชนทำให้ได้รับรายได้เร็วและมากกว่าอาชีพเดิมที่ทำอยู่ แต่เมื่อจำนวนนักท่องเที่ยวลดลงทำให้เกิดผลกระทบต่อรายได้ของคนในชุมชนที่เปลี่ยนอาชีพมีการลดลง จนต้องกลับมาประกอบอาชีพเดิมที่เคยทำแต่แรก

แผนภูมิที่ 5.8 เศรษฐกิจพอเพียงและการท่องเที่ยวโดยชุมชน

สามารถสรุปได้ว่า จากการศึกษาวิจัยพบว่าการดำเนินงานตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงจากการเก็บข้อมูลด้วยแบบสอบถาม คนในชุมชนให้ความสำคัญกับการดำเนินงานตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงมากกว่าผู้นำชุมชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้อนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและพัฒนาชุมชน และการตีความทำความเข้าใจความหมายของเศรษฐกิจพอเพียง มีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องสร้างความเข้าใจกับประชาชน ให้เข้าใจความหมายที่แท้จริงของแนวคิดดังกล่าวเพื่อนำไปใช้ให้เหมาะสมกับชุมชนและสร้างความยั่งยืนให้กับชุมชนและสังคม

5.3 ผลกระทบจากการท่องเที่ยวโดยชุมชน

การท่องเที่ยวโดยชุมชนเกิดจากปัจจัยที่ช่วยส่งเสริมหลายประการ ได้แก่ ปัจจัยเชิงเศรษฐกิจ สังคมวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมทำให้เกิดการท่องเที่ยวขึ้นในชุมชน เมื่อมีการท่องเที่ยวเกิดขึ้นในชุมชนย่อมส่งผลกระทบต่อทั้งด้านบวกและด้านลบต่อชุมชนท้องถิ่นเรื่องเศรษฐกิจ สังคม

วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม ชุมชนดีเด่นทางด้านการท่องเที่ยวได้รับผลกระทบจากการท่องเที่ยว
โดยชุมชน สามารถแบ่งออกได้เป็น 3 ด้านดังนี้

แผนภูมิที่ 5.9 ผลกระทบจากการท่องเที่ยวโดยชุมชน

1. ผลกระทบด้านเศรษฐกิจของชุมชน

1.1 ผลกระทบด้านบวกของการท่องเที่ยวต่อเศรษฐกิจชุมชน

1.1.1 เมื่อการท่องเที่ยวนำมาใช้ในชุมชน คนในชุมชนจะมีการลงทุนผลิตสินค้าและบริการทางการท่องเที่ยวเพื่อสนองความต้องการของนักท่องเที่ยว ส่งผลรายได้ของคนในชุมชนที่ได้รับจากภาคการเกษตรเพียงอย่างเดียวหรือรายได้ที่ได้รับจากการประกอบอาชีพที่เป็นอาชีพหลักเพียงอย่างเดียว มีรายได้จากการท่องเที่ยวเป็นรายได้เสริมเข้ามามากขึ้น หรืออาจเป็นรายได้เสริมที่มีความสำคัญเท่ากับรายได้หลัก นอกจากนี้ในบางชุมชนรายได้จากการท่องเที่ยวยังนับว่าเป็นรายได้หลักสำหรับชุมชน

1.1.2 เกิดการกระจายรายได้สู่ชุมชน การเดินทางท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวมีการจับจ่ายใช้สอยในการซื้อสินค้าและบริการทางการท่องเที่ยว ทำให้ชุมชนมีรายได้จากการใช้จ่ายของนักท่องเที่ยว เช่น การซื้อสินค้าชุมชน สินค้าหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ อาหารแปรรูป

สินค้าท้องถิ่นที่เป็นเอกลักษณ์ ของที่ระลึก การใช้จ่ายค่าอาหาร ค่าที่พัก ค่าเดินทาง ค่าบริการ กิจกรรมการท่องเที่ยว เป็นต้น นอกจากนี้ในทางเศรษฐกิจยังเป็นการเพิ่มรายได้ต่อหัวของชุมชนท้องถิ่น เมื่อชุมชนได้รับรายได้จากการท่องเที่ยวมากขึ้น เป็นเครื่องมือชี้สถานะความเป็นอยู่ทางเศรษฐกิจของคนในชุมชนที่ดีขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของประเวศ วะสี (2544) ที่กล่าวว่า วัตถุประสงค์ข้อหนึ่งของการท่องเที่ยวคือ เพื่อส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชนท้องถิ่น โดยการท่องเที่ยวสามารถใช้เป็นเครื่องมือหนึ่งในการแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจความยากจน โดยชุมชนสามารถให้บริการที่พัก อาหาร จำหน่ายสินค้าชุมชนแก่นักท่องเที่ยว

1.1.3 เกิดการจ้างงานแก่ชุมชน เช่น การมีมัคคุเทศก์ท้องถิ่น เยาวชนในท้องถิ่นที่สนใจงานบริการนักท่องเที่ยว คนในชุมชนที่ว่างงานหรืออยู่ในช่วงของเวลาว่างจากการประกอบอาชีพหลัก ได้รับรายได้เพิ่มจากการจ้างงานที่ดำเนินงานเกี่ยวกับการท่องเที่ยว เช่น การบริการรถท่องเที่ยวเชิงเกษตร เรือนำเที่ยว เป็นต้น

1.2 ผลกระทบด้านลบของการท่องเที่ยวต่อเศรษฐกิจชุมชน

1.2.1 เกิดการแก่งแย่งผลประโยชน์กันของชุมชนที่ดำเนินกิจกรรมการท่องเที่ยว เนื่องจากการท่องเที่ยวสามารถสร้างรายได้ให้กับชุมชนได้มากหรือในบางชุมชนรายได้จากการท่องเที่ยวอาจจะมากกว่ารายได้ที่ได้รับจากอาชีพหลัก จึงทำให้คนในชุมชนต้องการรายได้จากนักท่องเที่ยว การวางแผนการบริหารจัดการหรือการสร้าง ความเข้าใจในกลุ่มบริการการท่องเที่ยวที่ไม่ดีเพียงพอ ก่อให้เกิดการความไม่เข้าใจระหว่งกันของสมาชิกกลุ่มท่องเที่ยว นำไปสู่การแย่งนักท่องเที่ยวกันได้ เช่น การเข้าใจผิดเรื่องการกระจายนักท่องเที่ยวที่เข้ามาพักโฮมสเตย์ไม่มีการลำดับก่อนหลังหมุนเวียนตามลำดับของที่พัก ทำให้เกิดการกระจายนักท่องเที่ยวและกระจายรายได้ไม่ทั่วถึงกัน เป็นต้น

2. ผลกระทบด้านสังคมและวัฒนธรรมของชุมชน

2.1 ผลกระทบด้านบวกของการท่องเที่ยวต่อสังคมและวัฒนธรรมของชุมชน

2.1.1 เกิดประโยชน์ในการสร้างสรรค์ความเจริญแก่ชุมชน เช่น รัฐบาลหรือหน่วยงานราชการท้องถิ่นสร้างสิ่งอำนวยความสะดวกทางการท่องเที่ยวรวมทั้งการสนับสนุนอุปกรณ์หรืองบประมาณด้านการท่องเที่ยวแก่ชุมชน เช่น การสร้างถนน การติดตั้งระบบไฟฟ้า ประปา การสนับสนุนการสร้างอาคารหรือสนับสนุนวัสดุอุปกรณ์ต่างๆ เพื่อเป็นประโยชน์กับชุมชนนำมาใช้ในกิจกรรมการท่องเที่ยว

2.1.2 เกิดการเปลี่ยนแปลงการประกอบอาชีพของคนในชุมชนท่องเที่ยวที่เคยประกอบอาชีพเพียงแค่อาชีพเดียว เช่น เกษตรกรรมหรือการประมง คนในชุมชนมีอาชีพเสริมเกี่ยวกับการให้บริการทางการท่องเที่ยววนนอกเหนือจากอาชีพหลัก เป็นการเพิ่มรายได้ให้คนในชุมชน เช่น รายได้เสริมจากการเข้าชมสวนหรือการขายผลไม้แก่นักท่องเที่ยว รายได้เสริมจากการบริการพายเรือ ล่องเรือหรือขับรถนำนักท่องเที่ยวชมวิถีชีวิตและธรรมชาติในชุมชน เป็นต้น

2.1.3 เกิดความเข้าใจอันดีระหว่างนักท่องเที่ยวกับชุมชนท่องเที่ยว เมื่อมีนักท่องเที่ยวเดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในชุมชน ย่อมมีปฏิสัมพันธ์กันระหว่างนักท่องเที่ยวและคนในชุมชน มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น เกิดการเรียนรู้ระหว่างการทำกิจกรรมที่ชุมชนจัดเตรียมไว้ให้ นักท่องเที่ยวหรือเกิดจากการที่นักท่องเที่ยวได้เรียนรู้ด้วยตนเอง กิจกรรมการเรียนรู้จะแตกต่างกันหลากหลายตามลักษณะของชุมชนหรือตามกิจกรรมที่ชุมชนเตรียมไว้ โดยกิจกรรมการท่องเที่ยวจะสอดคล้องกับวิถีชีวิตของชุมชน ส่งผลให้เกิดการเรียนรู้และยอมรับในวัฒนธรรมของกันและกัน ก่อให้เกิดสัมพันธภาพและความเข้าใจอันดีต่อกัน นักท่องเที่ยวมีทัศนคติที่ดีกับชุมชนมากขึ้น และยังช่วยให้เกิดการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมอันดีระหว่างระหว่างกัน เช่น การเรียนรู้ภาษาของท้องถิ่น การแลกเปลี่ยนความคิดเห็นต่างกับชุมชนและนักท่องเที่ยว การสัมผัสวิถีชีวิตวัฒนธรรมต่างศาสนา เป็นต้น

การยอมรับในความแตกต่างของวัฒนธรรม ความเข้าใจอันดีและการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นจากการท่องเที่ยวสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการท่องเที่ยว แนวคิดของประเวศ วะสี (2544) คือ การท่องเที่ยวเป็นการเคลื่อนไหวคนให้ได้มาพบและเรียนรู้ซึ่งกันและกัน การที่มนุษย์ได้มีปฏิสัมพันธ์กันนั้นจะทำให้เกิดความรัก ความเข้าใจกันมากขึ้น ช่วยก่อให้เกิดความสุขอย่างสร้างสรรค์ ความสุขที่ได้รับจากการท่องเที่ยว ควรจะเป็นความสุขอย่างสร้างสรรค์ ไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม ไม่ทำลายวัฒนธรรม ความสุขที่ได้จากการเรียนรู้ว่าผู้คนอยู่ร่วมกันเป็นชุมชนได้อย่างไร และการท่องเที่ยวสามารถเป็นสื่อกลางในการนำเสนอข้อมูลในสังคม เนื่องจากการท่องเที่ยวเป็นระบบที่มีการเกี่ยวข้องของบุคคลหลายฝ่าย ทั้งชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งอาจถือได้ว่าเป็นบุคคลภายใน ในขณะที่เดียวกันการท่องเที่ยวยังต้องมีการสัมพันธ์กับบุคคลภายนอก หรือ นักท่องเที่ยว ซึ่งทำให้เกิดการถ่ายเทข้อมูลข่าวสารแบบสองทางได้ คือ ทั้งจากภายในออกสู่ภายนอก และจากภายนอกเข้าสู่ภายใน

2.1.4 เกิดความสามัคคีแก่ชุมชน เนื่องจากคนในชุมชนเกิดความรู้สึกภาคภูมิใจตระหนักในคุณค่าและเกิดความหวงแหนในทรัพยากรการท่องเที่ยวของชุมชน เกิดความสามัคคีร่วมมือร่วมใจกันเพื่ออนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและทรัพยากรวัฒนธรรมอันดีงามของท้องถิ่นให้

เกิดความยั่งยืนคงอยู่กับชุมชน เนื่องจากเป็นทั้งแหล่งดึงดูดใจนักท่องเที่ยวเข้ามาเยี่ยมชมและเป็นแหล่งสร้างรายได้ให้กับชุมชน

2.1.5 เกิดการฟื้นฟูสืบทอดวัฒนธรรมชุมชน เมื่อการท่องเที่ยวเกิดขึ้นในชุมชน จะช่วยกระตุ้นให้คนในชุมชนฟื้นฟูวัฒนธรรมประเพณีของตน เพื่อคงความเป็นเอกลักษณ์ของแต่ละแห่งไว้และสืบทอดต่อกันไป และเพื่อใช้ดึงดูดใจนักท่องเที่ยวไปเยี่ยมชม เช่น เอกลักษณ์การพูดภาษาของชุมชน การแสดงวัฒนธรรมประเพณีของชุมชนที่สูญหายไป เกิดความร่วมมือในการอนุรักษ์วัฒนธรรมของชุมชน เกิดความตระหนักในคุณค่าของวัฒนธรรมชุมชน คนในชุมชนและผู้เกี่ยวข้องเกิดความร่วมมือร่วมใจในการอนุรักษ์วัฒนธรรมอันดีงามของชุมชน

2.1.6 เกิดการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชน เมื่อมีนักท่องเที่ยวเข้ามาเยี่ยมชมมากขึ้น ชุมชนสามารถส่งเสริมงานอาชีพหัตถกรรมหรือสินค้าชุมชน โดยเน้นการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นผลิตเป็นสินค้าอุปโภคบริโภคแก่นักท่องเที่ยว เช่น โครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ สินค้าแปรรูปจากผลผลิตของชุมชน เป็นต้น

2.1.8 กิจกรรมการท่องเที่ยวโดยชุมชน ก่อให้เกิดการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนท่องเที่ยว โดยผ่านกระบวนการวางแผนและตัดสินใจในการจัดการท่องเที่ยวของชุมชน เช่น การแสดงออกทางความคิดเห็น การอภิปรายปัญหาหรือแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวชุมชน การเลือกคณะกรรมการชุมชน การวางแผนกิจกรรมการท่องเที่ยวของชุมชน เป็นต้น ทำให้เกิดการร่วมคิด ร่วมแลกเปลี่ยน เกิดการทำงานร่วมกันอย่างเป็นระบบ

2.2 ผลกระทบด้านลบของการท่องเที่ยวต่อสังคมและวัฒนธรรมของชุมชน

2.2.1 การเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิต วัฒนธรรมประเพณีและค่านิยมของสังคมของชุมชน เมื่อการท่องเที่ยวเกิดขึ้นในชุมชนท้องถิ่น ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงเลียนแบบเอาอย่างนักท่องเที่ยว ทำให้ค่านิยมและวิถีชีวิตเดิมเปลี่ยนไป ขาดเอกลักษณ์วัฒนธรรมของท้องถิ่น เช่น การแต่งกายแบบสมัยใหม่แทนการแต่งกายแบบพื้นเมืองหรือแบบประจำถิ่น เป็นต้น

3. ผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมของชุมชน

3.1 ผลกระทบด้านบวกของการท่องเที่ยวต่อสิ่งแวดล้อมของชุมชน

3.1.1 เกิดประโยชน์ในการสร้างความตระหนักถึงคุณค่าสิ่งแวดล้อมของชุมชน เมื่อนักท่องเที่ยวเดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในชุมชน กระตุ้นให้คนในชุมชนเกิดความภาคภูมิใจและตระหนักถึงคุณค่าของสิ่งแวดล้อมอันเป็นทรัพยากรการท่องเที่ยวของชุมชนที่ดึงดูดใจนักท่องเที่ยวให้เข้ามาเที่ยวในชุมชน เกิดการเรียนรู้และร่วมมือกันของคนในชุมชนในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

และทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรม ทั้งจำกัดให้เกิดผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมให้น้อยที่สุด คนในชุมชนเห็นคุณค่าของทรัพยากรชุมชนที่ช่วยสร้างรายได้สำหรับการประกอบอาชีพ สอดคล้องกับหลักการอนุรักษ์ของเกษม จันทรี่แก้ว (2530) คือ คนในชุมชนใช้ทรัพยากรอย่างชาญฉลาด ในการใช้ทรัพยากรของชุมชนมีการพิจารณาอย่างรอบคอบถึงผลได้ผลเสียต่อชุมชน

3.1.2 เกิดการพัฒนาปรับปรุงและรักษาสิ่งแวดล้อมของชุมชน คนในชุมชนช่วยรักษาสิ่งแวดล้อม รักษาภูมิทัศน์ของแหล่งท่องเที่ยวของชุมชนให้อยู่ในสภาพที่ดี ทั้งยังร่วมมือร่วมใจกันพัฒนาและปรับปรุงสภาพแวดล้อมของชุมชนให้ดีขึ้นเพื่อเอื้อประโยชน์ต่อการท่องเที่ยว เช่น การจัดการเส้นทางการท่องเที่ยวที่ไม่รบกวนสัตว์ท้องถิ่น การใช้วัสดุจากธรรมชาติในการจัดการเรื่องอาหารการกิน การป้องกันมิให้มีการลักลอบทำลายสิ่งแวดล้อมจากนายทุนซึ่งเจ้าหน้าที่รัฐไม่สามารถสอดส่องดูแลได้ทั่วถึง เช่น การตัดป่า หรือการลักลอบจับปลาในเขตอนุรักษ์

3.2 ผลกระทบด้านลบของการท่องเที่ยวต่อสิ่งแวดล้อมของชุมชน

3.2.1 เกิดปัญหาการทำลายทรัพยากรทางธรรมชาติของชุมชน ทรัพยากรทางธรรมชาติอันมีค่าของชุมชนท้องถิ่นถูกทำลายเพื่อตอบสนองต่อกิจกรรมทางการท่องเที่ยว เช่น การเดินป่าหรือการเดินชมธรรมชาติทำให้พื้นที่บางส่วนถูกทำลาย ต้นไม้บางชนิดได้รับผลกระทบจากการมีนักท่องเที่ยวเข้าไปเดินป่ามากเกินไป

3.2.2 เกิดปัญหามลภาวะต่อชุมชน เมื่อนักท่องเที่ยวเดินทางเข้ามาในชุมชนหรือแหล่งท่องเที่ยวเป็นจำนวนมาก ก่อให้เกิดปัญหามลภาวะตามมาอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ เช่น ขยะมูลฝอย มลภาวะทางเสียง เป็นต้น

ผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการท่องเที่ยวในชุมชนทั้งด้านบวกและด้านลบ ชุมชนอื่นที่ต้องการนำการท่องเที่ยวไปใช้กับชุมชนหรือชุมชนที่มีการดำเนินการท่องเที่ยวในชุมชนอยู่แล้ว สามารถใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาชุมชนได้ โดยการพิจารณาข้อดีของการท่องเที่ยวที่จะเกิดขึ้นกับชุมชนเมื่อนำการท่องเที่ยวไปใช้ และข้อเสียที่ชุมชนต้องพึงระวัง หาแนวทางป้องกันผลกระทบกับชุมชน เพื่อนำไปสู่การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

สรุป

จากการอภิปรายผลการศึกษา สามารถจัดลำดับความสำคัญของปัจจัยต่างๆที่ผู้นำชุมชนให้ความสำคัญ โดยสรุปตามจำนวนความคิดเห็นผู้นำชุมชนที่ให้ความสำคัญ ดังนี้

ตารางที่ 5.2 ความคิดเห็นผู้นำชุมชน จากการสัมภาษณ์

ความคิดเห็นผู้นำชุมชน จากการสัมภาษณ์
ความเข้มแข็งของชุมชนในการส่งเสริมการท่องเที่ยว (ทุกชุมชน)
ศักยภาพในการบริหารและจัดการแหล่งท่องเที่ยว (19 ชุมชน)
การลงทุนในการอนุรักษ์ทรัพยากรของท้องถิ่น (16 ชุมชน)
การสนับสนุนจากสถาบันหรือองค์กรด้านการท่องเที่ยว ที่เกี่ยวข้อง (12 ชุมชน)
การสนับสนุนด้านนโยบายการท่องเที่ยวทั้งระดับชาติและภูมิภาค (7 ชุมชน)
เอกลักษณ์ ลักษณะวิถีชีวิตของชุมชน (5 ชุมชน)
ปัจจัยพื้นฐานในการต้อนรับนักท่องเที่ยวอย่างสมดุล (2 ชุมชน)
การดำเนินงานตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง (1 ชุมชน)

และสามารถจัดระดับความสำคัญของปัจจัยต่างๆที่คนในชุมชนให้ความสำคัญ โดยสรุปจากแบบสอบถาม ดังนี้

ตารางที่ 5.3 ความคิดเห็นคนในชุมชน จากแบบสอบถาม

ความคิดเห็นคนในชุมชน จากแบบสอบถาม
ความเข้มแข็งในการส่งเสริมการท่องเที่ยว (ระดับมาก)
ศักยภาพในการบริหารและจัดการแหล่งท่องเที่ยว (ระดับมาก)
การลงทุนในการอนุรักษ์ทรัพยากรของท้องถิ่น (ระดับมาก)
ปัจจัยพื้นฐานในการต้อนรับนักท่องเที่ยวอย่างสมดุล (ระดับมาก)
การสนับสนุนด้านนโยบายการท่องเที่ยวทั้งระดับชาติและภูมิภาค (ระดับปานกลาง)
การสนับสนุนจากสถาบันหรือองค์กรด้านการท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้อง (ระดับปานกลาง)
การดำเนินงานตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง (ระดับปานกลาง)
เอกลักษณ์ ลักษณะวิถีชีวิตของชุมชน (ความคิดเห็นจากแบบสอบถาม)

ผลกระทบจากการท่องเที่ยวโดยชุมชน สามารถแบ่งได้เป็น 3 ประเภท คือ

1. ผลกระทบด้านเศรษฐกิจของชุมชน โดยผลกระทบด้านบวกของการท่องเที่ยวต่อเศรษฐกิจชุมชน เช่น เกิดการกระจายรายได้สู่ชุมชน เกิดการจ้างงานแก่คนในชุมชน และผลกระทบด้านลบของการท่องเที่ยวต่อเศรษฐกิจชุมชน เช่น เกิดการแก่งแย่งผลประโยชน์กันของชุมชน เป็นต้น

2. ผลกระทบด้านสังคมและวัฒนธรรมของชุมชน โดยผลกระทบด้านบวกของการท่องเที่ยวต่อสังคมและวัฒนธรรมของชุมชน เช่น เกิดประโยชน์ในการสร้างสรรค์ความเจริญแก่ชุมชน, เกิดความเข้าใจอันดีระหว่างนักท่องเที่ยวกับชุมชนท่องเที่ยว, เกิดการฟื้นฟูศิลปหัตถกรรมชุมชนและเกิดการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชน เป็นต้น และผลกระทบด้านลบของการท่องเที่ยวต่อสังคมและวัฒนธรรมของชุมชน เช่น การเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิต วัฒนธรรมประเพณี และค่านิยมของสังคมของชุมชน เป็นต้น

3. ผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมของชุมชน โดยผลกระทบด้านบวกของการท่องเที่ยวต่อสิ่งแวดล้อมของชุมชน เช่น เกิดการพัฒนาปรับปรุงและรักษาสิ่งแวดล้อมของชุมชน และผลกระทบด้านลบของการท่องเที่ยวต่อสิ่งแวดล้อมของชุมชน เช่น เกิดปัญหามลภาวะต่อชุมชน เป็นต้น